

İŞLETME BİLİMİ DERGİSİ

THE JOURNAL OF
BUSINESS SCIENCE

JOBS

İşletme Bilimi Dergisi
2018
Cilt:6 Sayı:3

JOBS

İşletme Bilimi Dergisi
The Journal of Business Science

Sakarya Üniversitesi / Sakarya University
İşletme Fakültesi / Sakarya Business School

i

Cilt/Volume : 6
Sayı/Issue : 3
Yıl/Year : 2018

ISSN: 2148-0737
DOI: 10.22139/jobs

İNDEKS BİLGİLERİ/ INDEXING INFORMATION

Kurucu Sahip/Founder

Prof. Dr. Gültekin YILDIZ

İmtiyaz Sahibi / Owner

Prof. Dr. Kadir ARDIÇ

Editör / Editor

Doç. Dr. Mahmut AKBOLAT

Editör Yardımcıları / Assoc. Editors

Doç. Dr. Mustafa Cahit ÜNĞAN

Danışma Kurulu/Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent SEZEN	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU	Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Erman COŞKUN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Kadir ARDIÇ	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet BARCA	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ	İstanbul Şehir Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan BATMAN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Recai COŞKUN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Remzi ALTUNIŞIK	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Selahattin KARABINAR	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Sıdıka KAYA	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Şevki ÖZGENER	Nevşehir Üniversitesi
Prof. Dr. Türker BAŞ	Galatasaray Üniversitesi
Doç. Dr. Surendranath Rakesh JORY	Southampton Üniversitesi

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Kadir ARDIÇ
Doç. Dr. Mahmut AKBOLAT
Doç. Dr. Mustafa Cahid ÜNĞAN

Sekreteryaya / Secreteria

Arş. Gör. Özgün ÜNAL
Arş. Gör. Mustafa AMARAT
Arş. Gör. Ayhan DURMUŞ

iv

Dergimize yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin yazımında etik ilkelere uyulduğu ve yazarların ilgili etik kurulundan gerekli yasal onayları aldığı varsayılmaktadır. Bu konuda sorumluluk tamamen yazarlara aittir. İşletme Bilimi Dergisi'nde yer alan makalelerin bilimsel sorumluluğu yazara aittir. Yayınlanmış eserlerden kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

It is assumed that the articles submitted for publication in our journal are written in ethical principles and the authors have obtained the necessary legal approvals from the relevant ethics committee. The responsibility of this matter belongs to the authors. Scientific responsibility for the articles belongs to the authors themselves. Published articles could be cited in other publications provided that full reference is given.

İşletme Bilimi Dergisi; www.dergipark.gov.tr/jobs Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi jobs@sakarya.edu.tr Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan/SAKARYA

Bu Sayıda Katkıda Bulunan Hakemler *Reviewers List of This Issue*

İşletme Bilimi Dergisi
2018
Cilt:6 Sayı:3

Prof. Dr. Aykut Hamit Turan	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Remzi Altunışık	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Ruziye Cop	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer Uğur	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Behçet Yalın Özkara	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Burhanettin Zengin	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Doç. Dr. Faruk Anıl Konuk	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Hakan Murat Arslan	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Kırılmaz	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Ali Alan	Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Musa Said Döven	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa Cahid Ünğan	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Nevran Karaca	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Özgür Uğurluoğlu	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem BALABAN	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Ötügen Senger	Kafkas Üniversitesi
Doç. Dr. Sinan Esen	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Doç. Dr. Tansel Hacıhasanoğlu	Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Ümit Alnaçık	Kocaeli Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Kar	Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ersin İrk	Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ferda Alper Ay	Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Taha Dursun	Sakarya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İsa Demirkol	Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Osman Uslu	Sakarya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Sema Akpınar	Sakarya Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Metin Bayram	Sakarya Üniversitesi
Arş. Gör. Dr. Seda Aydan	Hacettepe Üniversitesi

Sizlerin özverili çalışmaları ve desteği ile İşletme Bilimi Dergisi'nin 2018 yılı üçüncü sayısı (Cilt 6, Sayı 3) huzurlarımızdayız. Önceki sayılarımızda olduğu gibi bu sayımızda da işletme biliminin turizm, sağlık yönetimi, muhasebe ve finans, örgütsel davranış, stratejik yönetimi ve sayısal yöntemler gibi farklı disiplinlerinden toplam 12 makaleye yer veriyoruz.

"Örgütsel Davranış Kongreleri Bildirilerinde "Metaforik Neolojizm" Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme" başlıklı Hasan TUTAR'ın yazmış olduğu sayının ilk makalesi son dönemde örgütsel davranış literatüründe sıkça kullanılan "metaforik neoloji"lerin sorunsallaştırılması, bilimsel faaliyet adına yürütülen ve yabancı literatürde "neolojizm" olarak ifade edilen "yeni bir şeyler söyleme merakı"nın risklerine dikkat çekmektedir.

Bu sayımızın "Firmaların AR-GE Harcamalarının Aktif ve Özsermaye Karlılığına Etkisi: Bist Teknoloji Sektöründe Bir Uygulama" başlıklı ikinci makalesinde Hasan Hüseyin YILDIRIM ve Saşkir SAKARYA AR-GE harcamalarının firmaların finansal performansına etkisini araştırmaktadır.

vi

Hümeyra Töre BAŞAT ve Makbule AKGÜNDÜZ'ün kurumsal imaj kavramını ele aldıkları "Sektöre İlişkin Kurumsal İmaj Algılarının Kariyer Yapma İstekleri Üzerine Etkisi: Turizm Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama" başlıklı makale turizm eğitimi alan öğrencilerin sektöre yönelik imaj algılarının, kariyer yapma isteklerine etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır.

"Trafik Kaza Desenlerinin Tanımlanmasında K-Means Kümeleme Algoritmasının Kullanılması: Sakarya İli Uygulaması" adlı makalenin yazarlığını Samet GÜNER, Keziban SEÇKİN CODAL, Hüseyin Serdar GEÇER ve Erman COŞKUN yapmıştır. Yazarlar makalede Sakarya ilinde meydana gelen trafik kazalarını incelemiş ve kazalar arasındaki benzerlikleri araştırmıştır. Araştırma sonuçları, Sakarya'da meydana gelen trafik kazalarının temel karakteristiklerini ortaya koymuştur.

Sayımızın beşinci makalesi Rifat YILMAZ'ın kaleme aldığı "Kültür Bağlamında Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Yönteminin Türkiye'de Başarı Koşullarının Değerlendirilmesi" başlıklı makaledir. Yazar makalede Türk toplumunun kültür özelliklerinin faaliyet tabanlı maliyetleme yönteminin kabulüne etkisini ortaya koymaktadır.

Vildan ATEŞ ve Zafer KILIÇ tarafından yazılan “E-Müşterilerin Demografik Özelliklerine Göre Algı Ve Memnuniyetlerindeki Farklılıkların İncelenmesi: Gaziantep İli Örneği” adlı makale, e-müşterilerin cinsiyetinin, yaş grubunun ve okul türünün online alışverişe yönelik algılarında ve memnuniyetlerinde farklılık oluşturup oluşturmadığını araştırmaktadır. Sonuç olarak e-müşterilerin cinsiyetlerinin ve okul türünün müşteri algısında ve müşteri memnuniyetinde anlamlı farklılık oluşturduğunu bulunmuştur.

Son sayımızda yer alan “Girişimcinin Perspektifinden Kendi Girişimsel Başarı Değerlendirmesi Ve Bağlam Tartışması” başlıklı makalede Umut Sanem ÇİTÇİ, Oğuzhan ÖZTÜRK ve Metin DİNÇER öznel girişimsel başarı kavramına “bağlamın” etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yazarlar araştırma sonucunda girişimsel başarı değerlendirmesinde üç farklı bağlam düzeyinin etkisinin olduğunu belirlemiş ve bu bağlamları “girişimciyi çevreleyen kurum temelli”, “girişimcinin temas halinde olduğu” ve “girişimcinin kendi ve firmasından kaynaklı” şeklinde tanımlamıştır.

Nuran AKŞİT AŞIK’ın yazdığı “İşe Yabancılaşma Boyutlarının Demografik Faktörler Açısından İncelenmesi” başlıklı makale otellerde çalışan bireylerin demografik özelliklerinin işe yabancılaşma boyutlarında fark oluşturup oluşturmadığını incelemektedir.

“Farklı Veri Setleri Üzerinde Smo Ve J48 Algoritmalarının Sınıflandırma Sonuçlarının Karşılaştırılması” başlıklı çalışmaları ile Mehmet Ali ALAN ve Cavit YEŞİLYURT, üç farklı veri seti ile TP-Oranı, FP-Oranı, Kesinlik, Duyarlık, F-ölçütü ve ROC analizi gibi çeşitli doğruluk ölçümlerini kullanarak, J48 ve SMO algoritmalarının sınıflandırma doğruluğu açısından performansını değerlendirmiştir.

Olgun Irmak ÇETİN “Etik Liderlerde Duygusal Emegin İşkolikliğe Etkisi” başlıklı çalışmada, iş yaşamında etik davranışlar sergileyen liderlerde duygusal emek algısının zamanla işkolikliğe dönüşeceği savını araştırmıştır. Çalışma sonucunda etik davranış gösteren liderlerde Derin Davranış ve Yüzeysel Davranış geliştiği ve Etik Liderlerde Derin Davranış olgusunun işkolikliğe yol açtığı bulunmuştur.

“Sağlık Profesyonellerinin Yalın Uygulamalara Direncini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma” başlıklı sağlık profesyonelleri üzerine yapılan araştırmayı Feryal BULUT ve Mehmet Selami YILDIZ kaleme almıştır.

Araştırmada yazarlar katılımcıların kurumlarında uygulanan yalın uygulamalarına karşı direnç durumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

“Endüstri 4.0 ve Çağrı Hizmetleri İlişkisi Üzerine Bir Araştırma” başlıklı makalede ise İsa DEMİRKOL ve Selami ÖZCAN, çağrı hizmetleri ile günümüzün gözde uygulamalarından olan endüstri 4.0 kullanımı arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalışmışlar ve endüstri 4.0’ın çağrı hizmetlerinde kullanımı ile çalışanların memnuniyeti, müşterilerin sorunlarını çözme, yöneticilerin davranışları, ekip çalışması ve çalışma ortamı anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler tespit etmişlerdir.

Görüldüğü gibi, dergimizin bu sayısı da işletmeciliğin farklı disiplinlerinde değerli bilim insanlarının kıymetli çalışmalarıyla oldukça zengin bir şekilde hazırlanmıştır. Dergi politikası olarak bundan sonraki sayılarımızda da işletme bilimine dayalı farklı disiplinlerden gelen çalışmaları yayınlamaya özen göstereceğiz. Bu sayımızda göndermiş oldukları makaleler ile dergimize katkı sağlayan tüm yazarlarımıza, dergimize gönderilen makalelerin değerlendirilmesi için kıymetli vakitlerini ayıran saygıdeğer hakemlerimize ve makalelerin dergide yayınlanmaya hazır hale gelmesi için yoğun bir gayret gösteren editör kurulumuz ve dergi sekretaryamıza teşekkürü borç bilirim. Dergimizin okurlarımız ve bilim insanlarına faydalı olması dileklerle sonraki sayılarımızda işletmeciliğin güncel çalışmalarını bilim dünyasının hizmetine sunmak için siz değerli bilim insanları ve araştırmacıların katkılarını bekliyoruz.

Saygılarımızla...

Doç. Dr. Mahmut AKBOLAT
Editör

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Yıl (Year) 2018 Cilt (Vol.) 6 Sayı (No) 3

İşletme Bilimi Dergisi

2018

Cilt:6 Sayı:3

Literatür Derlemesi/Literature Review

Örgütsel Davranış Kongreleri Bildirilerinde “Metaforik Neolojizm” Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

A Critical Review On The Problem Of “Metaphorical Neology” In The Proceedings Of Organizational Behavior Congresses

1-38

Prof. Dr. Hasan TUTAR

Araştırma Makaleleri/Research Articles

Firmaların Ar-Ge Harcamalarının Aktif Ve Özsermaye Karlılığına Etkisi: Bist Teknoloji Sektöründe Bir Uygulama

The Effect Of The Firms’ R&D Expenditures On Return On Assets And Return On Equity: Evidence From Bist Technology Sector

39-60

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin YILDIRIM, Prof. Dr. Şakir SAKARYA

Sektöre İlişkin Kurumsal İmaj Algılarının Kariyer Yapma İstekleri Üzerine Etkisi: Turizm Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama

The Effect Of Corporate Image Perceptions Related To Sector On The Willingness To Making A Career: An Application On Tourism Students

61-87

Dr. Öğr. Üyesi Hümeşra TÖRE BAŞAT, Makbule AKAGÜNDÜZ

Trafik Kaza Desenlerinin Tanımlanmasında K-Means Kümeleme Algoritmasının Kullanılması: Sakarya İli Uygulaması

The Use Of K-Means Clustering Algorithm For Identifying The Traffic Accident Patterns: Case Of The Sakarya City

89-106

Dr. Öğr. Üyesi Samet GÜNER, Dr. Öğr. Üyesi Keziban SEÇKİN CODAL, Hüseyin Serdar GEÇER, Prof. Dr. Erman COŞKUN

Kültür Bağlamında Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Yönteminin Türkiye’de Başarı Koşullarının Değerlendirilmesi

Evaluating The Success Conditions Of The Activity Based Costing Method In Turkey From The Cultural Context

107-125

Doç. Dr. Rifat YILMAZ

E-Müşterilerin Demografik Özelliklerine Göre Algı Ve Memnuniyetlerindeki Farklılıkların İncelenmesi: Gaziantep İli Örneği

An Examination Of Differences On Satisfaction And Perceptions Of E-Customers According To Demographic Characteristics: Gaziantep Province Case

127-151

Dr. Öğr. Üyesi Vildan ATEŞ, Uzman Zafer KILIÇ

Girişimcinin Perspektifinden Kendi Girişimsel Başarı Değerlendirmesi Ve Bağlam Tartışması

Discussion Of Subjective Success Evaluation And Context From Entrepreneurship Perspective

153-174

Doç. Dr. Umut Sanem ÇİTÇİ, Arş. Gör. Oğuzhan ÖZTÜRK, Dr. M. A. Metin DİNÇER

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Yıl (Year) 2018 Cilt (Vol.) 6 Sayı (No) 3

İşe Yabancılaşma Boyutlarının Demografik Faktörler Açısından İncelenmesi <i>Examining The Dimensions Of Work Alienation In Terms Of Demographic Factors</i>	175-197
<i>Nuran AKŞİT AŞIK</i>	
Farklı Veri Setleri Üzerinde SMO Ve J48 Algoritmalarının Sınıflandırma Sonuçlarının Karşılaştırılması <i>Comparison Of Classification Results Of SMO And J48 Algorithms On Different Data Sets</i>	199-213
<i>Doç. Dr. Mehmet Ali ALAN, Doç. Dr. Cavit YEŞİLYURT</i>	
Etik Liderlerde Duygusal Emegin İşkolikliğe Etkisi <i>The Effect Of Emotional Labour Of Ethical Leaders On Workaholism</i>	215-238
<i>Dr. Öğr. Üyesi Olgun Irmak ÇETİN</i>	
Sağlık Profesyonellerinin Yalın Uygulamalara Direncini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma <i>A Research For Determining The Resistance Of Health Professionals To Lean Applications</i>	239-272
<i>Feryal BULUT, Prof. Dr. Mehmet Selami YILDIZ</i>	
Endüstri 4.0 Ve Çağrı Hizmetleri İlişkisi Üzerine Bir Araştırma <i>A Research On The Factors Affecting The Industrial 4.0 And Call Services</i>	273-294
<i>Dr. Öğr. Üyesi İsa DEMİRKOL, Prof. Dr. Selami ÖZCAN</i>	

ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ KONGRELERİ BİLDİRİLERİNDE “METAFORİK NEOLOJİZM” SORUNU ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR İNCELEME*

Prof. Dr. Hasan TUTAR

Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü
htutar@sakarya.edu.tr

ORCID ID: orcid.org/0000-0001-8383-1464

Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme
1

ÖZ

Amaç: Son zamanlarda özellikle örgütsel davranış yazınında bilimsellik kaygısından uzak, yönetim moda ve heveslerinin etkisinde çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalarda genellikle “metaforik neolojizm” denilen ve dilin bağlamından koparılarak, “semantik” ve “sentaks”ına aykırı, keyfi bir kullanıma dayalı ve içeriksiz bir retorik kullanılmaktadır. Söz konusu çalışmaların bilimsel faaliyet adı altında sunulması zaman ve zihin israfından başka bir anlama gelmediği düşünülmektedir. Bu çalışmanın temel *amacı* son dönemde örgütsel davranış literatüründe sıkça kullanılan “metaforik neoloji”lerin sorunsallaştırılması, bilimsel faaliyet adına yürütülen ve yabancı literatürde “neolojizm” olarak ifade edilen “yeni bir şeyler söyleme merakı”nın risklerine dikkat çekmektir. *Araştırmada örgütsel davranış kongre bildiri başlıklarında metaforik neolojizmin etkisi nedir sorusu cevaplandırılmaya çalışılacaktır.* Çalışmanın bilimsel kaygılardan uzak ve dilin temel anlam ve kullanım biçimine aykırı “metaforik neolojizm”lerle kirletilmiş bir literatürün, genel olarak bilimsel süreçlere ve özel olarak alan yazına herhangi bir katkısının olmadığına dikkat çekmek gibi bir *katkısının* olacağı düşünülmektedir.

Yöntem: Çalışmada 2013 yılından beri yapılan 6 adet Örgütsel Davranış kongresinde sunulan bildiri başlıkları “metin çözümlemesi” yöntemiyle analiz edilerek sunulmuştur. İnceleme temel felsefesi itibariyle *yorumsamacı* ve *eleştirel* bir anlayışla ele alınmıştır.

Bulgular: Analiz *bulgularına* göre sunulan 561 bildirinin %33,12’sinde “metaforik neoloji”lerle malul çalışmalar olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç: Metaforik neolojilerle dolu bir yazının yönetime, uygulamaya ve alana herhangi bir katkısının olamayacağı ve bu tarz faaliyetlerin sözde bilimsel faaliyetlerden öteye geçmediği, zaman ve zihin israfından başka bir işe yaramadığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Neoloji, yönetim modaları, guru söylemi, retorik, metaforik neolojizm

* Uluslararası Marmara Fen ve Sosyal Bilimler Kongresi 2018’de sunulan “Örgütsel Davranış Bildirilerinde “Metaforik Neolojizm” Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı bildirinin geliştirilmiş halidir.

Makale Geliş Tarihi/Received for Publication : 13/12/2018

Revizyon Tarihi/ 1th Revision Received : 15/12/2018

Kabul Tarihi/Accepted : 22/12/2018

A CRITICAL REVIEW ON THE PROBLEM OF "METAPHORICAL NEOLOGY" IN THE PROCEEDINGS OF ORGANIZATIONAL BEHAVIOR CONGRESSES

ABSTRACT

Aim: In recent years, especially in the organizational behaviour literature, many studies far away from scientific concern are published under the influence of management fashion and fads. In these studies, arbitrary and non-contentious rhetoric which called "metaphoric neologism" and detached from the context of the language, based on a use contrary to semantic and syntax is generally used. It can be argued that the presentation of these studies under the name of scientific activity does not mean anything other than wasting time and mind. The main purpose of this study is to the problematization of one meteforic neology "used in the literature of organizational behaviour and to draw attention to the risks of the curiosity of writing new things which are expressed as a neologism in foreign literature in the name of the scientific activity. In this study, the question of "what is the effect of metaphoric neology on organizational behaviour congress headings?" will be answered. It is thought that this study will contribute to the literature by drawing attention to the fact that literature polluted by metaphoric neologisms, which are contrary to the basic usage of language and away from scientific concerns, is not beneficial for scientific processes.

Method: In this study, the proceedings presented in the Organizational Behavior Congress since 2013 were reviewed and analyzed by the text analysis method. When the proceedings were reviewed, a critical and interpretive approach was taken.

Findings: According to the results, it was found that 33.12% of the 561 reports were metaphoric neology studies.

Results: It is thought that a field full of metaphorical neology cannot contribute to the method, practice and field and that such activities do not go beyond the so-called scientific activities, and they are wasting time and mind.

Key words: Neologism, management fashions, guru discourse, rhetoric, metaphoric neologism.

I. Giriş

Dilin genel morfolojik ve semantik yapısına aykırı moda, heves ve içeriksiz bir “yenilik sarhoşluğu”yla köksüz, özensiz kavram üretimine “neolojizm” denmektedir. *Neolojizm bazen dilin kavram türetme kurallarına uygunluk gösterse de, uydurma (coinage) sonucunda ortaya çıkan bu “yeni” sözcükler veya sözde kavramlar (neolojizmler) morfolojik (biçim bilgisel) ve semantik (anlamsal) veya morfo-semantik (biçim-anlamsal) açıdan bazı önemli sorunlar içermektedir.* Bilimsel faaliyet adına yürütülen bu faaliyetler, bilimsel bilgi birikimine, alan yazına ve uygulamaya herhangi bir katkı sağlamamaktadır. Dilin söz varlığında ve olgusal dünyada karşılığı bulunmayan metaforik neolojizmler konu itibariyle örgütsel davranış disiplini hem bilgi birikimi açısından, hem de dilin yapısı açısından tehdit etmektedir. Sürece bilimsellik katmak amacıyla metaforik neolojizmle dolu araştırmalar “sahte nedensellik”lerle desteklenerek malumun ilamından öteye geçmeyen araştırmalarla literatürdeki kirlilik artmaktadır.

Neolojizmi en etkili ifade eden kavramlardan biri “meslek argosu”dur. Bu çalışmada meslek argosu kavramı “jargon” ile aynı anlamda kullanılmaktadır (Robert, Kathleen, 2000). Jargon, düşünce veya mesleki vb. açılardan ortaklık gösteren kişilerin kullandığı “ortak ağız”dır. Neolojizm de belli bir meslekten gelen insanların ağız birliği ederek kullandıkları kendilerinin iyi-kötü anladıkları fakat aynı meslekten olmayan eğitilmiş insanların bile anlayamadıkları türedi (fasarya) kavramlardır. *Neolojizmler bazen bilinen sözcükler olmalarına rağmen bunlara özel anlamlar yüklenerek farklı anlam içeriğine kavuşturulmaktadır. Bu sözcüklerin o sahadaki kişiler tarafından dahi kesinleşmiş anlamları yoktur.* Bu yüzden bu kavramlar çoğu kez tekil anlamlara sahiptir. Neoloji üretenler genellikle konunun içeriğine tam vakıf değildir ve bunların alandaki yetersizliklerini gizlemeleri kolay olmamaktadır. Özellikle buna yetersiz çeviri bilgisi de eklenince durum daha da gülünç bir hale gelmektedir. “American Indian” sözcüğünü “Amerikan Yerlileri” yerine “Amerikadaki Hindistanlılar” olarak çevirmek, “empowerment” kavramını “örgütsel zorlandırma”, “reengineering”i “değişim mühendisliği” olarak çevirmek yabancı dilden transferle üretilen neolojizmlerin ilginç/gülünç örnekleridir.

Metaforik neolojilere dayalı olarak yapılan çalışmalarda araştırmacılar dili kendi keyfince ve öznel yargılarına dayalı olarak kullanmakta, onu olgusal dünyadan ve bağlamından koparmaktadırlar. *Dilin bağlamından ve olgudan kopuk post yapısalcı ve keyfi kullanımı çoğu kez bilinçli bir tercihten ziyade cehaletin beslediği özentiye yansıtılmaktadır.* Neolojik dil kullanımı bilginin dil içerisinde üretildiği gerçeğini göz ardı ederek bu tür sözde bilimsel faaliyetlerin bilgi ve düşüncenin gelişmesine katkı yapması

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**

4

mümkün olmamaktadır. *Dil* mesajı, düşünceyi ve ideolojiyi taşıyan temel araçtır; bu nedenle dili metaforik neolojizmde olduğu gibi salt bir ileti (mesaj) aracı olarak düşünmek yanlıştır. *Dil kullanımı aynı zamanda, ideolojik bir tercihtir (Matheson, 2005). İdeolojiler sadece fikirler sistemi değil, temel algılama çerçeveleri olarak insan tutum ve davranışlarını organize etme, yönlendirme ve kontrol etme aracıdır (Dijk, 1998). İnsanlar zihinsel modelleri olan ideolojiler aracılığıyla kendilerini ifade eder ve söylem geliştirirler (Jorgenson ve Phillips, 2002). İdeolojiler takipçilerinin dünyalarını ideolojilerinin çizdiği dar çerçevede görmelerine neden olur. Bu açıdan ideolojiler insanların özgür akıllarının önünde önemli bir engel, aklın özgürce işleyişini sınırlandıran zihinsel şemalar olarak işlev görür.*

Felsefesi itibariyle ister *pozitivist* veya *yorumsamacı*, yöntemi itibariyle ister *nicel*, *nitel* veya *yöntemsel çoğulculuğa* dayanmış olsun bilimsel tüm faaliyetlerin temel amacı nesneyi, olguları ve olayları anlamak, olup bitenlerin aslında ne olduğunu (neliğini) kavramaktır. İnsan kendisi de dâhil olduğu evreni ve içindekileri ancak bilimle ve bilimsel yöntemlerle, gerçek nedensel ilişkiler kurmak suretiyle anlayabilir. Bu anlama sürecinde dil, bilimin hangi disiplini olursa olsun temel araçtır; ancak dil herkesin keyfince istediği kavrama istediği anlamı verdiği bir alan değildir. O konvansiyonların (uzlaşmaların) sonucunda ortaya çıkan ve belli kuralları olan, olay ve olgular üzerinden evrenle bağ kurma aracıdır. *Herhangi bir disiplin dili araçsallaştırarak değil, ancak dil üzerinden kendini ifade edebilir. İnsan dünyayı dil aracılığıyla değil, dil içerisinden anlayabilir.* Bu yönüyle dil sadece doğruluğun ifadesi değil, aynı zamanda doğruluğa ulaşmanın ve onu kavramanın aracıdır. İnsanın anlam arayışı sürecinde üzerine diğer her şeyi inşa edebileceği tek alan “dil”dir. Bu gerçeği çok önceden kavramış olmalı ki Konfüçyüs, “bana dünyanın yönetimini bir günlüğüne verselerdi, ilk yapacağım iş kavramların anlamlarını sabitleştirmek oldurdu” diyerek dil ile anlam ilişkisine dikkat çekmiştir. Büyük bilgenin 2500 yıl önceden kavramların anlamlarının sabit olmaması durumunda düşüncenin üzerine inşa edilecek herhangi bir ortak zeminin kalmadığını fark etmiş olması oldukça önemlidir. Voltaire Konfüçyüs’e benzer bir şekilde anlamın ve anlaşmanın koşulunu gösterircesine “sizinle her şeyi tartışmaya hazırım, ancak önce kavramlarınızı görelim” der. Kavramların anlamını sabitlememek bilgi olmadan yorum yapmak, bilgi sahibi olmadan düşünce sahibi olmak demektir.

Bilimsel bilgi ile desteklenmeden bireysel kavrayış düzeyinde kalan bir sezgi, nasıl ki başkaları için bir şey ifade etmiyor ise, belirli tanımlarla sınırları çizilmemiş kavramlarla çalışmak sübjektif heveslerden öteye geçmez. Dilin “neliği”ne ilişkin ileri sürülebilecek temel kural, “tasavvur ile

nesnesini ifade eden kavramların uygunluğu" dur. Bu nedenle Witsgentein, "dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır, üzerinde konuşulamayacak hakkında susmak gerekir" diyerek nesnesine uygun düşmeyen tasavvurların Althuser'in ifadesiyle "nesnesiz düşünceler" in ne keredede önemsiz olduklarına dikkat çekmesi bakımından önemlidir. Nesnesiz düşünceler "mesnetsiz" (dayanaksız) düşüncelerdir ve bunlar herhangi bir bilimsel anlam ifade etmezler. Bedensiz ruhlar gibi işlevsiz metaforik neolojilerle canlı bir bilim dilinin inşa edilmesi mümkün değildir. Bunlar sadece akademilerin dar koridorlarında konuşulan sınırlı bir grubun özentilerinden öteye geçmeyen ve "maval okumak"tan ibaret kalan basit entelektüel heveslerdir. *Oysa dil bir grubun yaşamını sürdürmesinin basit bir aracı değil, bizzat sosyal yaşamın merkezindedir ve sosyal yaşam dil üzerinden yürür.*

Dilin sıradan bir iletişim aracı olmadığı gerçeğini Saussure, dilin var olması için bir topluluğun olmasına bağlamakta, dilin toplumsal varoluş dışında varlığının söz konusu olamayacağını ileri sürmektedir. Dil masa başında üretilen bir etiketler veya kodlar sistemi değil, kimin neyi ne şekilde söylediği ile ilgili bir "söylem" biçimidir. Bu haliyle dil, "gönderge"lerin "göstergesi"dir. Bir metnin arkasında her şeyden önce bir toplumsal yapı vardır; okuyucunun önemini hiçe sayan akademik bir dil, okuyucuyu ve onun üzerinden toplumu merkeze almadıkça bir anlam ifade etmez. Nitekim metnin anlamı sadece yazar tarafından değil, aynı zamanda okuyucu tarafından belirlenir. *Okuyucuyu dikkate almayan bir metnin yazar ve okuyucu sayısı kadar anlamı olacaktır ki bu durum sadece yazarın otoritesini esas alan yapısalcılığa değil, okuyucuyu merkezde gören post-yapısalcılık varsayımlarına da aykırıdır.* Bu tür bir çaba aslında dille birlikte hem okuyucunun, hem de yazarın ölümünden başka bir anlam ifade etmez. Yazmak, içeriksiz dil inşa etmek, anlamsız ve kuralsız kavram üretmek değil, dili ustalıkla kullanmaktır; aksine post-yapısalcıların söylediği gibi "her okuma bir yazma eylemi"ne dönüştüğü gibi, neolojizmde de her yazma dili yeniden inşa etme eylemine dönüşmektedir. Platon dille ilgili *Kratylos* diyalogunda *adlandırmalarda dili maharetle kullanmanın önemi üzerinde durarak, adların doğruluğu konusunda her şeyin doğasından kaynaklanan bir doğru adlandırmanın bulunduğunu ve bu adın, insanların üzerinde ortak bir kanaate vardıkları (uylaşım) bir şey olmakla birlikte, herkes için geçerli olan bir doğru adlandırmanın olması gerektiğini ve bunun da kurallara bağlı olduğunu* belirtir. Platon için "ad" ve "kavram"ların bilgiyi iletme yeteneğinde ve "şey"lere yani neyi ifade ediyor ise ona bağlı olması gerekir (Platon 2000). Bu, yukarıda ifade edilen "tasavvurun nesnesine uygunluğu" düşüncesi ile aynı anlama gelmektedir.

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
"Metaforik
Neolojizm"
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**

5

Dili maharetle kullanmanın önemi üzerinde duran Aristoteles, dili çok daha farklı bir bağlamda değerlendirerek dildeki seslerin “ruhun yansımaları” olduğunu belirtmiştir. O dilin herkes için sabit anlamlarının olması gerektiğini vurgulamış, ruhun etkilenimlerinin (affections) karşılığı olan “im”lerin herkes için aynı anlama gelmesinin önemi üzerinde durmuştur. *Dildeki etkilenmeler gerçek şeylere benzerlik (likeness) gösterir ise anlamı herkes için aynı olabilir (Aristoteles, 1998)*. Bir adlandırma, belirli bir zamana bağlı ise ve o zamanın ruhuyla ortaya çıkıyor ise, bu hem dilin morfolojisine, hem de semantiğine aykırıdır. Belli bir zamanda ve belli ilişkiler ağı içerisinde dar bir çerçevede kullanılan dil (jargon) üzerinde konvansiyon sağlanamaz. Bu nedenle dil bir düşüncenin (tasavvurun) taşıyıcısı olmaktan uzaklaşır ve anlamsız sesler yığına dönüşür. Aristotle’nin belirttiği gibi dil kullanımında her tümce araç olarak değil, ancak uylasimsal olarak anlam kazanır. Her tümce herhangi bir ifade bildirdiğinde değil, yalnızca bir “şey” bildirdiğinde doğru veya yanlış olabilir (Aristotle, 1991). Popper’in tezlerini dayandırmak istediği nokta da tam olarak budur.

1.1. Kavramsal Çerçeve

Bir söylemi veya bir metni anlamada hermeneutik, söz konusu metnin ayrıntılı okunmasına, ima ettiklerine, çağrışımlarına ve tüm ayrıntılarına özel bir vurgu yapar (Neuman, 2008). Hermeneutik, dil ürünleri olan yazılı eserlerde kullanılan dili, geliştirilen söylemi yorumlayarak anlamaya ve yorumlamaya çalışır. Bu yolla bireysel eserlerden, genel metinsel ürünlerin dilini yorumlayarak bir anlam çıkarılır. Dilthey’e göre dil, yorumlamanın temel aracıdır; rastgele işaretler sistemi değil, anlamın taşıyıcısıdır. Gadamer’e göre hermeneutik, bütün metnin anlamının ve onun karakterinin felsefik olarak araştırılmasıdır. Gadamer dili belli bir dünyaya ait bir anlamın bağlamını o anda içinde yaşanan dünyaya aktarma etkinliği olarak görür. Gadamer için anlama, yorumlama, diyalog ve söylem metin üzerinden olur. Yorum, yapay anlamın maskesini düşürme, başka bir biçimde aktarılan veya ima edilen anlamın üzerindeki örtüyü kaldırmaktır (Becermen, 2004). Dil söylemin temel yapı taşıdır; söylem bir gelenek içinde yaratılır ve yorumlama bir gelenekte yaratılan söylemin açık ifadesidir.

Metaforik neolojizm, *dilde aslında var olmayan ve cahil cesaretiyle sözcük türetme (maval) ve modaya uyma hevesinin birleşmesiyle ortaya çıkan “neolojizm”lerin “neliği” önem taşımaya başlar. Neolojizm, Yunanca neo (véo) “yeni” ve logos (λόγος) “söz” kelimelerinden türetilen İngilizce “neologism”, Türkçede yeni “sözcük”, “türedi sözcük”, “yenicilik”, “neolojizm” gibi terimlerle ifade edilmektedir. Neolojizm “yeni türedi sözler”, dilde henüz tam*

olarak kabul görmemiş ancak yeni doğmuş veya yerleşmeye çalışan söz veya söz gruplarıdır. Neolojizm sözcüğü Fransızcada 1734 yılında *néologisme*, 1759 yılında *“néologie”* olarak kullanılmıştır (Kerremans, 2015). Sözcüğe İngilizcede ilk kez 1800 yılında yazılan eserlerde rastlanmakta ve bu yıllarda sözcüğün önce *“neological”*, *“neologist”*, *“neology”* gibi kullanımlarına rastlanmaktadır. Türkçede kavramı ilk kez N. Ataç 1954 yılında yazdığı *“Diyelim”* adlı denemisinde *“néologisme”* şeklinde kullanmıştır. Kavramın Türkçe Sözlükte yer alışı görece yenidir. Büyük Türkçe sözlükte neolojizm kavramının kökenini Fransız ve anlamını *“türenti”* olarak vermektedir. Kavramsal bir yeniliğe işaret eden *“neolojizm”* türedi, TDK'nın belirttiği gibi *“türenti”* olarak nitelendirilmesi uygun düşmektedir. Örgütsel Davranış literatürü açısından bakıldığında neolojik ifadeler; *“türedi kavram”*, *“yeni kelime”*, *“yeni söz öbeği”*, *“yapmacık kelime”*, *“üfürükten kavram”*, *“uyduruk kavram”*, *“türenti”*, *“sözde kavram”*, hatta *“garabet kavram”* kısaca *“maval”* veya *“fasarya”* olarak ifade edilebilir.

Neolojilerin üretilmesinin en kolay yolu, metaforlarla anlamı bilinen bir kelimeyi desteklemektir. *Genellikle retronimiler şeklinde ortaya çıkan bu tür neolojiler, “metaforik neoloji”* olarak adlandırılmaktadır. Böylece her neolojizm, yeni bir anlam kazanan kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Newmark, 1998). Bu metaforlar yeni ama özgün değil, üretilmiş ama yaratıcılıkları olmadığı gibi morfolojik, etimolojik ve semantik açıdan rahatsız edicidir. Neolojilerin üretilmesi sürecinde çoğu kez tümcenin söz dizimine (sentaks) uyulmaz. Neolojizm heveslisi olanlar analitik sorgulamadan ve mantıksal çıkarsamadan uzak ise, bu işin bir de piyasasının olduğunu görünce ve *“kavram işbortacılığı”*nın bir sektör olduğunu anlayınca onu artık kimse neoloji üretmekten alıkoyamamaktadır.

Neolojizmler genellikle morpho-semantik açıdan sorunlu, dilin gramer ilişkisini bozan ifadelerdir. Neolojizmler biçim, anlam ve dil dışı gerçeklik arasında uyuma özen gösterilmeden üretilen türedi kavramlardır. Webster Sözlüğü neolojiyi *“yeni sözcük”* veya *“kalıp ifade, tamlama”* olarak nitelendirmektedir. Bunlar bağlamıyla birlikte okunmadığı zaman bir anlam içermeyen sözcük gruplarıdır (Vermes, 2003). *Anlam her şeyden önce dilde tek başına da olsa üzerinde uzlaşıya varılmış bir dil birimidir (sözcük) ve anlam bir dilde semantik değeri olan sözcüğün içinde saklıdır (Palmer, 1987). Neolojizmde bilinen bir sözcüğe yeni bir anlam katılarak yeni sözcük oluşturulması “semantik değişim/uzantı” (semantic shifting/ extension) olarak adlandırılır.* Newmark (1988), neolojizmleri, dile yeni sözcük sokma veya dilde zaten var olan sözcüklerden yeni anlamsız kavramlar üretme olarak görmektedir. Bunlar isim veya sıfat tamlaması olarak ifade edilseler de o dili konuşan fakat aynı disiplinden gelmeyen insanların anlayamadığı yeni anlamlar yüklenmiş söz öbekleri ve sıfatlar (*Otantik Lider, Cılız Lider, Toksik Lider, Kendi Kendine Lider,*

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**

8

Örgütsel Rezilyans vb.) veya isim tamlamalarıdır (*İntikam Yönetimi, İşyeri Maneviyatı, Güven Asimetrisi*, vb). Bu örneklerde gösterildiği gibi belirtisiz/takısız isim tamlaması şeklinde kurulur.

Teknolojik, sosyal veya kültürel gelişmeler sonucunda yeni durumu anlatabilmek için bazen, dilde mevcut olmayan ya da yeni oluşmakta olan bir kavramı karşılayan uygun bir sözcük veya sözcük grubu olmadığı zaman dilin kurallarına bağlı kalarak sözcük üretilmesi kaçınılmaz olur. Neolojizmde ise bu gerekliliklere bakılmaz ve kavram üretmenin kurallarına uyulmaz. Neolojik kavramların üretimi sırf heves, moda veya saplantılı bir “yenilik tutkusu”, önü alnamaz çocukça bir yenilik hevesidir. Neolojik ifadeler dilin sözcük türetme kurallarına çoğu kez önem vermeyen, bazen de dilde var olan sözcüklerin yerine yabancı sözcüklerle konuşma hastalığının, sözde “bilmişlik” hevesinin getirdiği bir “kavram işbortacılığı”dır. *Neolojizm* aslında sadece bir sözcük değil, aynı zamanda bir sözcük türetme eğiliminin, bir takıntının getirdiği savrukluktur. Yönetim modaları, yönetim hevesleri veya guru söylemi bağlamında değerlendirildiği zaman neolojizm, moda söz (buzzword) veya bir meslek argosudur.

Dilde anlam kavrayışı, Frege (1989) tarafından matematiksel ve mantıksal bir düşünceyle ifade edilmiştir. Ona göre sözcükler dünyadaki nesnelere, tümceler ise nesnelere bir araya gelmesiyle oluşan “olgu durumları”nın yerini tutar. Frege’ye göre dilsel anlatım, göndermede bulunduğu gönderge (varlık/gösterilen), o anlatımın gösterdiği nesnedir; anlam ise o nesnenin sunulma biçimidir. Örneğin “Akşam Yıldızı” ile “Çoban Yıldızı” aynı varlığa yani “Venüs” gezegenine göndermede bulunur; ancak Venüs gezegenini gösterme biçimleri (biri akşam, diğeri çoban), yani anlatımları farklıdır. Bu belli bir ifadenin (gösterge) belli bir anlama, belli anlamın da belli bir göndergeye (varlık) karşılık geldiğini gösterir. Frege’nin kavrayışına göre düşünce öznelken anlam, uyuşumlarla (ortak kanaatler) ortaya çıkar, anlam öznel değil, öznelere arasındır. Bu anlamın bizzat nesnenin kendisi olmamasından, her anlamın kendince bir nesneliliğinin olmasından kaynaklanır. Her tümcenin anlamı, düşüncenin nesnesinin içeriğini yansıtır. Sözcükler ve söylem öznel keyfîlikle değil, bir disiplin, kültür ve tümce bağlamında anlam kazanır.

Dil, doğada olup bitenleri anlamamanın bir parçasıdır; dilin olgusal dünya ile ilgisini kurmadan anlam tam olarak üretilmez; ancak burada olgu dünyaya ilişkin nesnelere değildir; “olgu” bir nesne /şey/varlık durumu, yani salt nesne değil, “düşünce nesnesi” yani Kant’ın ifadesiyle “fenomen”dir. Önermeler olgularla ilgili temsilleridir (Rossi, 2001). Bu yüzden mantıksal kavramlarla (neolojilerle) üretilen önermeler bilimsel değeri olmayan analitik önermelerdir. Bilim olgusal karşılığı olan kavramlar ve onlarla üretilen sentetik önermeler üzerine inşa edilebilir. *Bu yüzden Wittgenstein’e*

göre dünya olguların, dil de olgusal önermelerin toplamıdır. Dil ile dünya arasındaki ilişki ancak belirli bir mantıksal çerçeve içinde kurulabilir. Bu çerçeve Wittgenstein'in (2002) "resim kuramı"nın özünü oluşturur. Wittgenstein'e göre insan konuşurken olguların resimlerini çizer. Bu resim hayali bir resim olmadığı gibi, "sürrealist" resim de değildir. Resim hayalin değil gerçekliğin bir modelidir. Bu modelin önermeleri gerçekliğin bir resmi olmak durumundadır. Gerçekliği betimlemek onun resmini çizmekle olur. Wittgenstein'e göre bu hiçbir zaman Augustinus'un belirttiği gibi dildeki sözcüklerin her biri bir nesnenin sadece kodu ve etiketi değildir; aksine nesneye ilişkin olgusal durumları anlatır. Tümceler sadece nesnelere adlandırışın bağlantıları değil, nesnenin insan zihninin dolayımından geçmiş halleridir. *Her sözcük sadece varlıkla (gönderge) değil, varlığa verilen anlamla (gösterge) da ilişkilidir. Bu yüzden dil sadece olgularla değil, aynı zamanda konvansiyonlarla ortaya çıkmış yaşam biçimleriyle de ilgilidir.* Wittgenstein (2009) "dil oyunları"nda ailedeki akrabalıklara benzer bir şekilde dilde benzerliklerin olduğundan bahseder. Bu sayede kelimelerden oluşan yapı "dil" olma özelliği kazanır. Dil önceden kalan anlam tarafından koşullanır ve dili kullanma sürecinde kolektif bir hafıza ortaya çıkar. Bu yönüyle dil kuşaklar arasında bir hermeneutik döngü durumudur ve "dil düşüncenin evidir".

Örgütsel davranış literatürüne bakıldığında yazarının bile ne dediğinden emin olmadığı neolojik ifadelerin aslında hiçbir şey ifade etmediği ileri sürülebilir. Bununla birlikte içeriksiz ve anlamsız sözler (vızıltı/ buzzword) meslek argosu, "yönetim modaları" ve "yönetim hevesleri" (management fads) dil ve düşünce zevkinden öylesine mahrum yazılardır ki bunları okuyanın yaratıcı bir girişim içinde olması bir tarafa, onların tüm yaratıcılıklarını öldürecek düzeyde zevksiz ve içeriksiz yazılardır. Örgütsel Davranış Kongrelerinde sunulan şu bildiri başlıkları bunun ilginç örnekleridir: "Uç Algılanan Örgüt İkliminin Davranışsal Ve Tutumsal Sonuçlarının İncelenmesi: Çalışanların Görev İçi Performans Davranışı Ve Duygusal Bağlılık Algısı Açısından Bir Değerlendirme". Diğer bir örnek "Kontrol Odağı Ve İşyeri Prokrastinasyonu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Tekstil Sektöründe Bir Araştırma" Burada dil kullanımında hiçbir uzlaşma ve uyuşma kaygısı gütmeyen "erteleme" veya "oyalama" yerine "prokrastinasyon" kavramı kullanmak yazarını daha fazla bilim insanı mı yapıyor?

Bir olgunun bilinen sözcüklerle ifadesi dururken aynı meslekten insanların bile bilmediği bir anlamın tercih edilmesi, bir kompleksten başka ne anlama gelebilir. Diğer örnekler bakalım: "Algılanan Üstün Vasıflılığın İş Tatminine Etkisinde İyimserliğin Aracılık Rolü: İstifa Eden Ve Erken Emekli Olan

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**

10

Subaylar Üzerinde Bir Araştırma” Burada araştırılan şey nedir? “algılanan üstün vasıflılık”. Her şeyden önce üstün vasıflılık bir algı sorunu değil “olgu” konusudur. “Akli mezata çıkarmışlar yine herkes kendisinininkini almış” gerçeği bir yerde dururken üstün vasıflılığı bir algı ve araştırma konusu haline getirmek metaforik neolojizmden başka ne ifade edebilir. Başka bir örnek; *“Algılanan Örgütsel Adalet Ve Presenteeism ilişkisinde Stresin Aracı Rolü.”* Burada “isteksizlik” veya “verim kaybı” yerine üzerinde uyuşmanın olmadığı “presenteeism” sözcüğünün tercihi çocukça bir yenilik hevesinden başka ne ifade eder? *Duygusal Emek-Performans İlişkisine Farklı Bir Bakış: İşe Tutulmanın Aracılık Rolü*”. Başka bir çalışma *Çalışan Performansı Ve Mali Performans: Pozitif Ses Çıkarma, Ruhsal İyi-Oluş Ve Çalışmaya Tutkunluk İle İlişkileri Ve Otel İşletmeleri Örneği*”.

Yukarıdaki bildirilerde “işe tutulma”, “pozitif ses çıkarma”, “çalışmaya tutkunluk” gibi kavramların insan zihninde veya olgusal dünyada karşılığını bulmak mümkün değildir. Sonra bir insanın çalışkan olmasının, işini sevmesinin “işe tutkunluk” kavramıyla anlatılması gerekli midir? Şu örneğe bakalım: *“Günümüzde Yeni Bir İş Modeli Olarak Sonsuz Bir Süreç: Adanmışlık”*. İşe adanmışlığın metaforik neoloji olduğu ortada ancak “adanmışlık” nasıl model olabilir? Model nedir kaygısı duymadan adanmışlığı hem de hiçbir anlam içeriği olmayan “sonsuz bir süreç” olarak göstermek ne anlam açısından ne de içerik açısından en ufak bir bilimsellik kaygısı taşınmadığını göstermektedir. Başka bir bildiri başlığı: *“Örgütsel Dedikodu Ve İntikam”*. Bilimin her şeyden önce sorunsal haline getirilebilecek bir konusu vardır. Burada konu olmadığına göre dedikodu yapmaktan başka ne yapılabilir? Bunların ele aldıkları konular bir söylemi ifade etse de anlamın olay içinde gerçekleşmesi gerektiğine ilişkin “öz nitelik” göz ardı edilmektedir. Bildiri örneklerinde görüldüğü gibi belli bir meslek diline (jargon) sonradan dâhil olan ve bir grup “plaza akademisyeni” tarafından kullanılan bu köksüz ve anlam yoksunu sözcüklere bağlı araştırmaların yapılması ve yayın yapılması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Neolojizm merakı özellikle yönetim modaları ve yönetim hevesleriyle birleşince bilimsel değeri olmayan bu çabalar özellikle genç bilim insanlarının zihinsel emeklerinin israfına neden olmaktadır.

Örgütsel davranış literatüründe metaforik neolojizmler anlamı ve bağlamı göz ardı eden yanlış dil kullanımının sonucunda ortaya çıkmakta ve iki yolla kendini somutlaştırmaktadır. Bunlardan *ilki* yeni ve yaygınlaşmamış sözleri kullanmak veya mevcut sözleri bağlamından kopararak anlamı dışında kullanmaktır. Neolojizmin *ikinci* şekli “retronim”lerde olduğu gibi bilinen bir sözcüğün önüne ilgili-ilgisiz sıfatlar eklemek suretiyle yeni gülünç (dağıtık liderlik, örgütsel baltalama,

zehirleyici liderlik, sinerjik örgüt) kavramlar türetmedir. *Aslında gerek olmadığı halde başka dilden kelimeleri sırf “fiyaka” olsun diye dile aktarmak da bir tür neolojizm olarak görülmelidir.* Bunun ilginç örnekleri şunlardır: *Toksik Lider, Örgütsel Rezilyans, İşyeri Prokrastinasyonu, Örgütsel Presenteeism vb.* Nasıl ifade edilirse edilsin, her neoloji gösterilen-üreten ilişkisini daha önce kullanılmayan bir yapılandırma biçimidir. Neolojiler aslında anlam üretmeden biçim üretme çabasının ortaya çıkardığı semantik açıdan arızalı ifade biçimleridir.

Türkçe literatürde neolojiler daha çok “ithal neolojiler”den üretilir. Bunlar başka bir dilde o dilin kültürel yapısına, bağlamına ve kurallarına uygun bazı bilimsel ve teknik kavramların farklı dile aktarılırken dil bilgisi ve anlatım kurallarının göz ardı edilerek üretilen neolojilerdir. Bunların ana dilde eşdeğer bir terim bulunmaması nedeniyle üretildiği söylenece de, aslında bunlar bir özentinin hatta onulmaz bir kompleksin sonucunda üretilen neolojilerdir. *“Cam Tavan Sendormu”, “Cam Duvar Sendormu”, “Kraliçe Arı Sendromu”, “Topuklu Şövalyeler”, “Kızıl Kraliçe Etkisi”* gibi neolojiler bu türün gülünç örnekleridir.

Neolojizm her şeyden önce söz anlam ve olgusal durumlar birlikteliğini göz ardı eden keyfi ve özel yorumların ortaya çıkardığı bir yenilik aymazlığıdır. Dilin yozlaştırılması, anlamın boşaltılması, içeriksiz bir yenilik arzusunun ortaya çıkardığı arızalı bir moda tutkusudur. Lehrer’in (2003) ifadesiyle neolojizm, “genellikle okuyucunun/dinleyicinin dikkatini çekmek veya akılda kalıcılığı artırmak amacıyla türetilir. *Bir araya gelmeleri semantik açıdan mümkün olmayan sözcükleri bir araya getirerek ona yeni anlamlar yüklemenin arkasındaki en güçlü motivasyon cahil cesarettir.* Neolojizmin ortaya çıkış şekilleri aslında neolojizmin arkasındaki motivasyonu, türedi kavramları türetmenin temel nedenini de aşağıdaki ifade edebiliriz:

- Dilin kelime türetme olanaklarını çoğu kez göz ardı eden yeni sözcük türetme neoloji üretmenin en yaygın örneğidir. Bunlar genellikle sözde teknolojik, ekonomik ve sosyal gelişmelerin ortaya çıkardığı ihtiyaçları karşılama bahanesiyle üretilen neolojilerdir.
- Neolojilerin en yaygın üretilme biçimlerinden biri, başka bir disiplinde farklı anlamlarda kullanılan kavramların eklektik bir anlayışla alan yazına taşınmasıdır. Termodinamiğe ait “Entropi” sözcüğünün anlamının içi boşaltılarak bir “yeniden düzenleme, örgütsel iyileştirme anlamıyla literatüre kazandırılması böyle bir neoloji örneğidir. Oysa termodinamikte “Entropi” daha yüksek enerji düzeyinden daha düşük enerji düzeyine doğru tersinemez (geri döndürülemez) bir durumdur ve bunun yönetim literatüründeki

iyileştirme, onarma ve güçlendirme gibi anlamlarla hiçbir ilişkisi yoktur.

Sözcüklerin oluşma biçimleri, tanımlama ölçütleri, yeni sözcüklerin ve kavramların toplumsal ve kültürel bağlamları kopararak üretilen neolojiler insanlara kariyer yapma, eser üretme, tanınma hatta para kazanma imkânı sunmaktadır. Neolojide bir kavram teknolojik, kültürel, sosyal, ekonomik hiçbir esaslı değişim olmadığı halde üretildiği için neoloji bir ihtiyaca karşılık gelmez; aksine yeni bir şey söyleme kaygısı, moda sözler (buzzword), meslek argosu, yönetim modaları ve heveslerinin bir guru söylemine feda edilmesinden ibaret kalır. Ortaya düşünce adına bir şey koymadan yeni kavram üretildiği zaman literatürün göndergesiz ve nesnesiz kavramlarla kirletilmesi kaçınılmaz olur.

1.2. Neolojizmde Söylemin ve Dilin İdeolojik Kullanımı

Söylem, zihindeki karmaşık ilişkiler ağı içinden amaca göre seçilip bir araya getirilen anlamların, “mesaj” olabilecek biçimde düzenlenmesi ve tümce boyutunu aşan yapılarla yansıtılmasıdır. *Söylem, ortak payda oluşturma ve bir toplumsal biliş (social cognition) göstergesidir (Dijk, 1998)*. Yorum ve gündelik hayatı yakınlaştıran “söylem”, basit olarak kullanılan dil ve dil pratiğidir. Söylem, “birbirine bağlanmış cümlelerden oluşan dil parçası”dır; sadece konuşma değil “beyan”da bulunma ve kendini ifade etme tarzıdır. Söylem söze dökülen önermelerle sınırlı değildir, sosyal dünyayı görme, sınıflandırma ve ona tepki verme yollarını da içerir (Punch, 2005). *Teorik açıdan “metin”, pratik açıdan ise karşılıklı konuşmalarda ortaya çıkan “anlam mübadeleleri”dir (Sözen, 1999)*. *Söylem, dil vasıtasıyla görünürlük kazanan anlamlar ve tecrübe edişler kümesidir (Puroi ve Hunt, 2014)*. Dilin tümce sınırını aşan sözlü ya da yazılı kullanım biçimidir. “Söylem” bir “söz” değil, ifade ediş tarzı, bir “deme biçimi”, yaşama bağ kurma ve yaşamı anlama tarzıdır. Söylem basit bir söz veya mesaj değil, bir “temsil biçimi” ve bir sosyal pratiktir. Sosyal yaşamı dil üzerinden inşa eden önemli araç, dilin kullanımı, dilsel eylemde bulunma tarzıdır (Hartley, 2002).

Söylemi belirlerken dilin kullanımı aslında bir ideolojik tercihi ve zihinsel kalıpları kodlama sistemini yansıtır. *İdeoloji, bir “hatalı bilinçlenme” ya da iktidara sahip egemen sınıfın bilimsel olmayan manipülatif fikirlerinin bütünüdür. Nesnel, düzenli ve sabit bir değerler bütünü değil, öznel, değişken ve düzensiz algılama biçimlerine göre tanımlanan kavrayışlar dizgesidir (Dijk, 1998)*. Dil tercihi masum bir eylem değil, mesajı üretmek için kullanılan semantik sistem üzerinden bir ideoloji inşasıdır. İdeolojiler dil üzerinden inşa edilir, iletilir ve bu yolla hegemonyanın devamı sağlanır. Hegemonya anlamlar ve bireylerin algı dünyalarını şekillendirme kalıp yargıları olduğu için, söylem

iktidarın oluşumunda merkezi bir rol oynar (Matheson, 2005). İdeoloji aslında anlamı hegemonya aracı olarak kullanma çabasından öte bir anlam ifade etmez (Barnard, 2003). Bu yolla söylem toplumsal kontrol aracı olarak işlev görür. Dilin ideolojik kullanımı bir manipülasyon aracıdır ve bu tarz bir kullanımda dil “egemenin ideolojik aygıtı” olarak işlev görür.

Söylem olgusuna örgütsel davranış literatürü açısından bakınca, bağlamın nasıl ideolojik bir amaçla oluşturulduğu kolaylıkla görülebilir. Şu bildirimlerde ideoloji tercihi kolaylıkla görülebilir: “*Pembe Topuklu Şövalyeler: Cam Tavanı Kırabilmiş Türk Kadın Yöneticilerin Ortak Özellikleri Ve Stratejileri*”. Diğer bir bildiri “*Kurumların Çevreleri İle Etkileşiminde Keşif Amaçlı Bir Araştırma: Peter İlkesi Kızıl Kraliçe Etkisine Karşı*”. Bu başlıklar saplantılı ve muhalif feminist ideoloji ile örgütsel davranışın sıradan bir konusunu ilişkilendirme çabasından başka bir anlam ifade etmemektedir. Feminizmin temel iddialarından biri olan “eşitlik” arayışının kendisi her şeyden önce ideolojik bir tutumdur ve doğaya eşitlikler değil asimetrikler egemendir. Eşitlik arayışı en başta özellikle iş ortamlarında “yetenek” gibi önemli bir niteliği yadsır. Söz konusu olan “hak eşitliği” ise bunun da kadın veya erkek olmakla ilgisi yoktur ve konu “insan” olmak bakımından ele alınmalıdır. Erkek haklarına öncelik tanıyan ve “hak” kavramını “insan” üzerinden değil, “cinsiyet” üzerinden tartışan “maskülizm” nasıl saplantılı bir ideoloji ise, “feminizm”de o ölçüde ideolojik bir yaklaşımdır ve söz konusu bildiri başlığındaki söylem tercihi feminist bir ideolojiyi yansıtmaktadır. Şu ifade de saf bir feminist ideolojinin yönlendirmesinden başka ne anlama gelir? *Kusursuzluk Da Bir Kusur mu? Yorgunluğu Tetikleyen Bir Faktör Olarak Süper Kadın Sendromu*. Belli ki süper kadınlar var. Bu süper kadınlar kimler, bu kadar cam tavan ve duvar, toplumsal cinsiyet ayrımı olmasına rağmen bu süper kadınlar nasıl süper oldular? Sorusu insan aklını kurcalıyor. Kapitalist üretim anlayışına göre tasarlanan ve Sannet’in ifadesiyle çalışanları “karakter aşınması”na uğratan örgütlerin sevgi, özveri, aşk gibi çağrışımlar yapan kavramlarla anlatılması bir ideolojik tercih değil midir?

Söylemin diğer bir önemli aracı “gösterge”lerdir. Burada göstergeler kendisi o şey olmadığı halde onu çağrıştıran şeydir (Roland, 1999). Ne yazık ki neolojizmle üretilen türedi kavramların gösterge veya göndergelerine pek dikkat edilmez. Neolojik bir ifadenin insan zihninde çağrıştırdığı herhangi bir anlam içeriği söz konusu değildir. Bizzat meslekten olan insanlar bile bu kavramların ne anlama geldiğini bilemeyeceği örgütsel davranışla ilgili şu neolojik kullanım biçimleri bunun örnekleridir: “*Bedensel memnuniyetsizlik*”, “*Çirkin Ördek Yavruları*”, “*Hibrid Üçüncü Taraf Müdahale Stratejileri*”, “*Kariyer Çapaları*”, “*Kişiyeye Has (İdiosinkratik) Anlaşmalar*”, “*Liderin ve Takipçilerinin Rezilyansı*”, “*Örgütün Organiklik Derecesi*”, “*Tutkulu Örgütler*”, “*Ateşleyici*”

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**

14

Liderlik”, “*Pozitif Ses Çıkarma*”, “*İşe Tutkunluk*”... Bu kavramların insan zihninde herhangi bir şey çağrıştırmaması veya bir olguya karşılık gelmesi söz konusu değildir.

Söylemi oluşturan diğer bir husus *imadır*. Sezdirme yazarın gerçek söylediklerinin altına gizlediği yani söylemedikleridir. Açıkça ifade etmeyip ima ettikleri, demeyip demiş gibi olduklarıdır. Asıl anlatılmak istenenle söylenenin farklılığı ölçüsünde sezdirme olayı fazla kullanılıyor demektir. Van Dijk’a göre bir metni anlamak demek o metindeki gizli imaları anlamaktır demektir. Yine örgütsel davranış kongrelerine sunulan şu bildiri başlığına bakalım: “*Arkadaşlık Mutluluk Getirir mi? İşyeri Arkadaşlığı ile İş Tükenmişliği İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*”. *İş Doyumu Ve Örgütsel Adalet, Örgütsel Bağlılığı Etkiler mi? Perakende Sektöründe Bir Araştırma. Geleceği ve Anı Önemseyenler Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Sergiler mi? Ahlaki Kimlik, Örgütsel Adalet Ve Zaman Hırsızlığı Arasındaki İlişkide Sinizmin Zararlı Etkilerini Engelleyebilir Mi? Örgütsel Bağlılık Ve İş Tatmininin İşten Ayrılma Niyetine Etkisi Sektörlere Göre Farklılık Gösterir Mi? Y Kuşağı Örnekleme Üzerine Bir Çalışma*. Burada bildiriye sunanların sezmemizi istediği şey “bilim soruyla başlar, ben de bildiriyle soruyla başladım ve en başından yöntemim doğru; dolayısıyla bildirim soruyla başladığına göre bilimselliği sorgulanamaz” iması veya yönlendirmesidir. Bilimsel faaliyeti! soruyla başlatan bu bildiri başlıklarından ilkinin analitik çıkarsamalarla ele alalım. “Arkadaşlık mutluluk getirir mi” sorusunun içeriksel hiçbir geçerliliği yoktur. Arkadaşa ihtiyaç duyuyorsan arkadaş mutluluk getirir, duymuyorsan getirmez; nihayet ihtiyaç karşılandığı zaman insan mutlu olur, arkadaşlık kurma ihtiyacın varsa bundan mutluluk duyarsın. Yalnızlık bir ihtiyaç tek başınalık ise bir seçimdir. Tek başına olmayı tercih etti isen arkadaşlık mutluluk getirmez. Bu psikolojin fizik kanunu kadar sağlam bir kuralıdır. Bunun törensel görgüçülük ile sınanmasına neden gerek olsun?

“*Cam Tavan Sendromu Kariyer Yolunda Bir Engel midir? Akademisyenler Üzerinde Bir Araştırma*” bu bildiri başlığı da aynı şekilde “bilim soruyla başlar” anlamsız genellemesini sezmemizi talep eden bir söylemi benimsemektedir. Tavan işte adı üstünde burada “metaforik neolojizm” yapılmış ve “engel” yerine “cam tavan” denmiş. Hepsi bu kadar; bundan ötesi “şapkadan tavşan çıkarmak”tan başka ne ifade eder? “*Hayvan Çiftliği Romanındaki Koca Reis Dönüştürücü Bir Lider Midir?*” Bildirinin bu zor sorusunu! cevaplamak kolay değildir; ancak yine de şansımı deneyerek oyumu “değildir”den yana kullanıyorum. Niye mi? Öncelikle koca reis bir “domuz”dur; itikadımızca domuzdan lider falan olmaz. İkincisi koca reis sadece bir domuz değil “darbeci bir domuzdur.” Nihayetinde darbe yapmıştır ve demokrat insan olarak bu “darbeci domuz”u pek

hazzetmedim. Şimdi bu nedir? Bir kongre, sözde bilim insanları arkasında devlet desteği, yolluklar, yevmiyeler, akademik teşvik ödenekleri, sorulması gereken soru “Koca Reis Lider midir”den ibaret mi olmalıydı? “Kanıtın götürdüğü yere git” diyen Sokrates’in bu olağanüstü öğüdünü bırakıp, domuz lider mi değil mi? Bunu mu tartışmalı “bilim” insanları?

Söylemin diğer bir unsuru *çağrışımdır*. Bir yazıda yazarın kullandığı ifadelerde gizlemeye çalıştığı saklı anlamlara *çağrışım* denir. Çağrışımları anlamak konunun içeriğine vakıf olmakla mümkün olabilir; ancak bu çağrışımlar sayesinde çıkarımlar yapılabilir. Çağrışımın örtüsü kaldırılarak yazarın aslında ne demek istediği, söylediklerinin yanında ima ettikleri, konuştukları sözcüklerle üzerini örttüğü, asıl söylemek istediklerinin hangi sözcüğün altında gizli kaldığı, asıl söylemin ne olduğu anlaşılabilir. Bildiri başlıklarının bu konuları bilmeyen birinde çağrıştırdığı şeyler nedir? *Mesleğe Bağlılık, Örgütsel Özdeşleşme, Örgütsel Vatandaşlık, Zorlanmış Vatandaşlık, Psikolojik Sözleşme, Örgütsel Bağlılık, Örgütsel Adanmışlık, Örgütsel Gömülmüslük, Örgütsel Özdeşim Kurma, İyi Karakterli Örgüt, İşe Gömülmüslük, Bağlanmaya Hazır Çalışanlar, Tutkulu Örgütler, Ateşleyici Liderlik, Örgütsel Fanatiklik, Kızıl Kraliçe Etkisi, Kapsayıcı Liderlik, Yeşil Örgütsel Davranış, Örgütsel Dedikodu, İşyeri Nezaketsizliği, Zorunlu Vatandaşlık, Algılanan Üstün Vasıflılık, Örgütlerdeki Yalnız kalpler, İşe Tutulma, vb...* Burada hep örgüt lehine bir özveri, fedakârlık görüyoruz. Bu neolojik kavramlardan çıkarsama yoluyla elde ettiklerimiz bunlar. Peki, işyerinin işgörene bağlılığı, işgörene özdeşleşme, örgütsel vefa, “örgütün işgörene karşı sadakati” gibi bir ifade var mı? Neden daha zayıf ve savunmasız olan lehine bir tek ifade yok? *Buradan yapacağımız çıkarsama neolojik dilin aslında ideolojik bir tercihi yansıtması, emekten değil, sermayeden yana bir ideolojik yönlendirme*dir.

1.3. Aklı Karışıklar İçin Neolojizm Rehberi

Neolojizm farklı biçimlerde alan yazında kendini görünür kılar. Bunun ilk biçimlerinden biri *kurumsallaşmadır*. Bu tür neolojizm anlık bir neolojizmdir (nonce words) ve bilmeyen biri için çarpıcıdır (stunt words) ancak olayın iç yüzünü bilenler için gülünçtür. Bunlar bazen neolojinin arkasındaki niyeti deşifre eden komik adlandırmalar ve sloganlarla ifade edilirler. “*Çalışan inovasyonu güçlendir*”, “*bağlamsal performansını artır*”, “*örgütsel özdeşlik kur*”, “*işe ve örgüte adan*” gibi sloganlar bu türe örnek verilebilir. Ardından bu sloganların ölçekleri (çalışan inovasyonu ölçeği, bağlamsal performans ölçeği vb.) üretilir ve sonra bu ölçeklerle ve törensel görgücülükle onlarca bildiri ve makale üretilir. Bunlar eğer yazında benimsenirse kurumsallaşarak daha önce de ifade edildiği üzere kısa bir süreliğine yerleşir, yani kurumsallaşır; ne de olsa tüm modalar gibi bu slogan şeklinde üretilen neolojizmler de tahammül edilemezdir ve kısa süre

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**

16

sonra yok olur giderler. Aristoteles iki bin yıldan beri okunmaktadır; ancak 1990'larda üretilen neolojizme dayalı sözde yaklaşımları bugün kimse okumamaktadır. Bauer'in (1983)'de belirttiği gibi bu anlık türedi sözcüklerin çoğu kez hangi gerekçelerle ortaya çıktığı belli değildir; zira bunlar bir ihtiyacı karşılamak amacıyla üretilmediği için köksüz, temelsiz ve mesnetsizdirler; dolayısıyla ortaya çıkmaları için de özel bir nedene gerek yoktur.

Metaforik neolojizmler bilimsel bir kavrammış gibi ifade edilirler ancak bunların bir kavram olma hüviyetleri yoktur. Çoğu kez soyut olanın somut olarak düşünülmesi amacıyla üretilmiş bu sözde kavramlar, dilin morfolojisine ve sentaksına göre yapılandırılmamışlardır. Bir disiplinin terminolojisini oluşturan metaforik neolojiler, sözlerin daha önce bilinen anlamlarından koparılmasıyla üretilir. *Yetki devri yerine yetki göçerimi, rehberlik veya danışmanlık yerine mentörlük, işlerin çeşitlendirilmesi yerine iş zenginleştirme* bu türden neolojilerdir. Bunların çoğu teknik kavram olmamalarına rağmen belli bir disiplinden gelmeyen insanlar tarafından anlaşılabilirler. Neolojizm olarak kodlanan sözcük gruplarının halkın kullandığı dil haline gelmesi örneğine pek rastlanmaz. İdeal konum bu olsa da bu sözcükler belli bir meslek grubunun kullandığı bu kavramlar aslında alan bilgisi yeterli olmayan, ancak moda kavram üretme konusunda ihtiraslı “lumpen” bir grup tarafından üretilir. Bir “marazi” aklın kullandığı geçici hevesi yansıtan moda sözcüklere bir dilin sözlüklerinde pek yer verilmez. Alan yazın dışında örneğin edebiyat kitaplarına girmez, şiirde veya sanatın başka bir dalında bu tür jargona rastlanmaz. Bunlar bilim insanlarının değil, “guru söylemi”nin içeriksiz malzemeleridir.

Neolojizmi deşifre etmenin en kestirme yolu, sözcüğün anlamının sınırlarını aşan kavramsal kümelerle anlatılıp anlatılmadığına bakmaktır (Bochmann, 1977). İster bir tek sözcükten ibaret olsun, ister birden çok sözcük birimlerinden oluşsun durum değişmez. *Sözcükler bağlamından koparılarak kullanılıyor ve ona asıl anlamının dışında yeni anlamlar yüklenilerek ifade ediliyor ise bu yeni sözcükler neolojizmdir.* Böylece neolojizmleri deşifre etmenin en kestirme ölçütlerinden biri “anlam” ölçütüdür. Neolojizmi belirleyen önemli bir husus “gereklilik faktörü”dür. Daha önce bir nesneyi veya olguyu betimlemek için kullanılan kelimeler teknolojik, kültürel, sosyal ve siyasal nedenlerle mevcut durumu önceki kavramın karşılamaması retronimleri gerekli kılar. Ancak örgütsel davranış yazınında burada bahsedilen gerekçeler olmadan sırf “yenilik”, “heves” ve “moda” adına veya herkesten farklı bir şeyler söyleme tuhaflığıyla neolojizmler üretilmektedir.

Neolojizmin kendini en fazla somutlaştırma biçimi “metaforik neolojizm”lerdir. Metaforik neolojizmde genellikle “retronim”lerden

yararlanılır. *Retronimler* başka bir kavramı veya olguyu açıklayan bir ifadenin yeni bir kelime veya kelime öbeği ile betimlenmesidir (Safire, 2007). *Retronimlerde yeni uydurulan bir sözün çağrışımı ile daha önce başka bir anlamda kullanılan kelime birleştirilir ve ortaya yeni neolojizm örnekleri çıkar. Retronimler Latince "geri" anlamına gelen "retro"ya ve "ad" anlamına gelen "onuma"nın kaynak yapılmasıyla isim tamlaması şeklinde üretilir.* Genellikle eski kelimenin başına bir niteleyici getirilmek suretiyle yapılan bu retronimler 1980'li yıllarda kapitalizmin körfez kriziyle girdiği bunalımdan kurtulmak için "neo liberalizm" diskuruyla yayılmaya başladı. Sonra neredeyse her kelimenin önüne "post" sözcüğü eklenmek suretiyle (post-modern, post-kapitalizm, post-endüstriyel, post-yapısalcılık vb.) olur olmaz yere retronimler üretilmeye başlandı. Böylece alana bir neolojizm familyasının farklı alt türleri sürülmeye başlandı. Örneğin "lider" kavramı zaten binlerce yıldan beri bilinen bir kavramken onun yerine "örtük lider", "dağıtık lider", "babacan lider", "toksik lider", "etik lider", "dönüşümcü lider", "etkileşimci lider", "paternalist lider", "demokratik lider", "kendi kendine lider", "askeri lider", "hizmetkâr lider" gibi nasıl bir türü betimlediği belli olmayan retronimlerle üretilen lider neolojizmi bu türün tuhaf örnekleridir. Buradaki örneklerde görüldüğü üzere neolojizmler üç farklı şekilde olmaktadır: bunlardan *ilki* yeni anlamı olan bir sözcük türetmek, *ikincisi* var olan sözcüğün anlamını değiştirmek, *üçüncüsü* de isim ve sıfat tamlamaları şeklinde retronimler üretmektir.

Bir tamlayanla tamlanandan oluşan dizimler şeklinde ortaya çıkan neolojizmler genellikle *adlandırıcı ve değişsel neolojizm* olmak üzere iki şekilde olmaktadır. *Adlandırıcı neolojizmde* yeni bir nesneyi, olguyu veya düşünceyi adlandırma amacıyla neolojizm üretilir. Bu tür neolojizmler her neyi adlandırıyor ise aslında retronimlerle yapıldıklarından dolayı onları nitelendirirler. Örgütsel davranış literatüründeki *Sanal Kaytarma, Psikolojik Sözleşme, Maddiyatçılık Eğilimi, İş Yeri Nezaketsizliği, Örgütsel Sapma Davranışı, Kendi Kendine Liderlik, Dağıtık Liderlik, Örgütsel Çekicilik, İşe Angaje Olma, Girişimci Davranış, İnovatif Davranış* vb. bu türden neolojizm örnekleridir. *Değişsel neolojizmde* ise dilin anlatım gücünü artırmak amacıyla dili biraz da bağlamından kopararak neolojizmler üretilir. Bu türdeki neolojizmde dilin anlatım olanakları zorlanmakta, tuhaf ifade biçimleri ortaya çıkmaktadır. Değişsel neolojizmde mevcut sözcük veya tümce en bilinen anlamından farklı anlamlarda kullanılmaktadır. *Hizmetkâr Liderlik, Psikolojik Sermaye, Örgütsel Sosyalleşme, Bağlamsal Performans, Güven Asimetrisi, Prososyal Motivasyon, İşe Gömülmüslük, Çalışan Baltalaması, Örgütsel Organiklik, Paternalistik Liderlik, Kâbus yöneticiliği, Deontolojik Adalet, İyi Karakterli Örgüt, İşe Gömülmüslük, Örgütsel Fanatiklik, Kapsayıcı Liderlik, Örgütsel Dedikodu, İşyeri Nezaketsizliği, Zorunlu Vatandaşlık.* Bunlar bazen de zincirleme ad

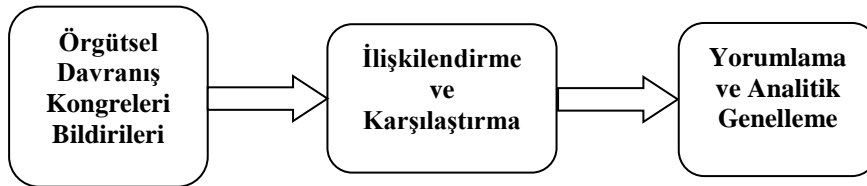
tamlaması şeklide olur: *Zehirleyici (toxic) Kişilik Özellikleri, Liderin Ve Takipçilerinin Rezilyansı, Hibrid Üçüncü Taraf Müdahale Stratejileri, Bağlanmaya Hazır Çalışanlar, Tutkulu Örgütler İçin Ateşleyici Liderlik Kızıl Kraliçe Etkisi, Yeşil Örgütsel Davranış, Çalışan Ses Verme Davranışı* bu türün ilginç neoloji örnekleridir.

II. Yöntem

Bu çalışma; araştırma konusunun belirlenmesi, araştırma sorularının yazılması, kuramsal çerçevenin oluşturulması, evren ve örneklemin belirlenmesi, verilerin toplanması ve analizi ve analitik genellemelere bulunulması (Yıldırım ve Şimşek, 2014) aşamalarından oluşmaktadır. Çalışma nitel araştırma desenlerinden *hermeneutik* bir anlayışla ele alınmıştır ve ikincil kaynaklardan toplanan veriler “içerik (söylem analizi) tekniğine göre analiz edilmiştir. Araştırma *verilere*, bunların *analizine* ve analiz sonuçlarının yorumlanmasına dayanmaktadır (Tonkiss, 2006). Araştırmada birincil amaç ölçme değil, olguya bütünsellik çerçevesinde bakıldığı için “neolojizm” dediğimiz durumun derinlemesine analizi ve yorumunu yapmaktır. Bu nedenle “genelleme” değil, belirli bir içeriğin derinlemesine incelenmesi hedeflenmiştir (Bogdan ve Bilken, 1992). Araştırma yapılmadan önce neolojizm konusunda kavramsal ve kuramsal çalışma yapılarak, neolojizmin tanımına uygun kavramlar ve nitelendirmeler kodlanarak belirlenmiş ve söz konusu kavram ve kodların yanında, neolojizme dayalı cümle yapıları analize tabi tutularak yorumlanmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın modeli, konusuna ve problemine uygunluğu nedeniyle “genel tarama modelin”e göre kurgulanmıştır. Tarama modelleri, bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Nitel araştırmalarda genel tarama modelinde önemli olan onu uygun biçimde tespit edip “analiz birimi” olarak kullanabilmektir. Araştırmanın konusu, amacı problemi ve sorusuna uygunluğu nedeniyle tekil tarama modellerinden kesit alma yaklaşımı benimsenmiştir.

2.2. Örnekleme ve Örneklem

Nitel araştırmalarda kullanılan örnekleme, amaçlı örneklemedir. Amaçlı örnekleme, nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkmıştır. Pozitivist

bilim anlayışında genelleme ve tek tip bir kalıba sokma gayreti vardır. Nitel anlayışa göre farklılıklar, çeşitlilikler zenginlikler aykırılıklar da çalışmaya dâhil edilmelidir. Nitel araştırmada esas olan konular tüm ayrıntıları ve olası ayırt edici özellikleri ile gözler önüne sermektir. Bu araştırmada amaçlı örnekleme tekniklerinden “benzeşik örnekleme tekniği”nden yararlanılarak homojen olarak oluşturulan neolojik ifadeler üzerinde durulmuştur Patton’a (1990). Bu çalışma 2013 yılından bugüne kadar yapılan altı adet Örgütsel Davranış Kongresine sunulan bildiri başlıklarını içerik/söylem analizine tabi tutarak araştırma sorusu cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Analizde geniş kapsamlı dilsel malzeme araştırma sorusunun çözümüne yarayacak dilsel malzeme yani “dil”e ve “dil”in kullanım biçimlerine odaklanılmıştır (Sözen, 1999). Kongre başlıklarında kullanılan “dil” hermeneutik bir yaklaşımla analiz edilmeye çalışılmıştır.

2.3. Veri Malzemesinin Toplanması

İçerik analizinde temel veri malzemesi metinler ve sözel ifadelerdir. Bu tür analizlerde yazılı hale getirilmiş her tür yazılı malzeme, metin (bildiri, makale, kitap, reklam metinleri, gazete yazıları vb.), sosyal etkileşim niteliği taşıyan her yazı, belge, sohbet ve tartışma araştırma konusu olabilir. Bu tür çalışmalar söylemin çözümlemesini ve analizini temel alır. Söylem analizinde tutarlılık öncelikle araştırmacının dil kullanımındaki düzenli kalıpları tanıyabilme yeteneğine (Mil, 2007) bağlıdır. Bu araştırmanın verileri, yazılı malzemeler olan kongre bildirilerinden neolojizm tanımına uygun ifadelerden oluşmaktadır. Bunun için önce neolojizm ve türleri kodlanarak bunların karşılıkları sunulan kongre bildirilerinde tespit edilmeye, tüm bildiriler eleştirel bir gözle ve kuramdan hareketle bir bütün olarak analize tabi tutularak tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır.

2.4. Geçerlik

Nitel araştırma nicel araştırmada olduğu gibi olgunun “ne derece var olduğu”na değil, söz konusu olgunun “var olup olmadığına ve anlamına” yöneldiği için (Yıldırım ve Şimşek, 2014) araştırmanın geçerliliğini sağlamak amacıyla konu olabildiğince tarafsız olarak ele alınmıştır. Genellemeler nicel araştırmalarda olduğu gibi “doğrudan genelleme” değil dolaylı (analitik) genelleme şeklinde yansıtılmış, örneklemin genellemeye izin verecek ölçüde çeşitlendirilebilmesine çaba gösterilerek 2013 yılından beri yapılan toplam 561 Bildiri incelenmiştir. Potter ve Wetherell’e göre söylem analizinin geçerliği; analiz verilerinin bütün bir anlamı yansıtacak şekilde verilmesi anlamında “bütünlük”le sağlanabilir (Sözen, 1999). Bu amaçla araştırmanın bütünlüğünü sağlamak için söylemin yapısına ve nasıl üretildiğine bakılmıştır. Bu araştırmada neolojik ifadeler olarak kodlanan kelimelerin

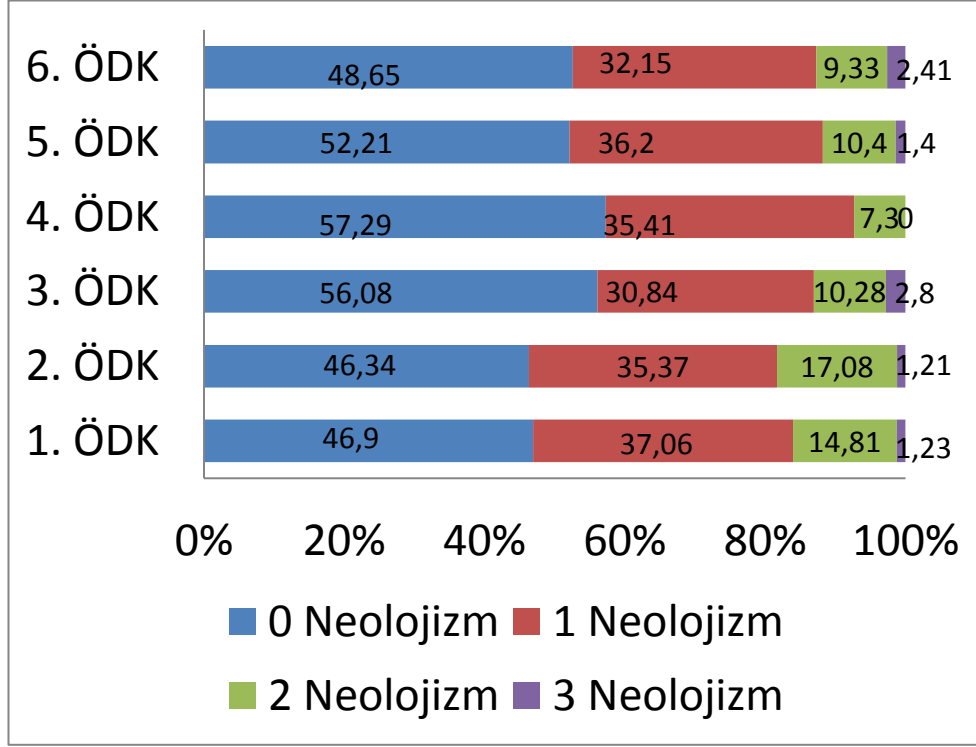
sözlük anlamları ve soyut anlamlarıyla ilgilenilmiş, söylemin nasıl geliştirildiğine bakılarak, konu neolojizm çerçevesinde analiz edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

İçerik/söylem analizi söylemleri yeniden üretme, dönüştürme, farklılaştırma, değiştirme, ya da söylemin yapısını açığa çıkarmayı amaçlar. Dilin dilbilimsel analizi veya gramer kurallarının incelenmesi değil, onun nasıl kullanıldığının yani “deme biçimi”ni analiz eder. Söylem analizi sonucunda ulaşılan her tür bilgi sübjektif ve analitik yoruma dayalıdır. Bu nedenle kesin yargılara varmaktan çok, bir metne farklı bir bakış açısıyla bakmayı amaçlar. Temel amaç kimin neyi nasıl ifade ettiğini niyet kastiyle birlikte sorgulamaktır. Diğer analiz türlerinden farklı olarak arka planı ve ayrıntıları ortaya çıkarmayı amaçlar. Bunun için söylem analizinin öncelikli hedefi dil kullanımını dilsel bir davranış olarak görmesidir. *İkinci* olarak dilin, anlama, açıklama ve anlamlandırmaya ilişkin işlevleri ile ilgilenir. *Üçüncü* olarak, insanların dil ile ne yapmaya çalıştıklarını belirlemektir (Sözen, 1999). Bunun için dilin sözdizimsel (sentaks) düzeyinde analizine özel önem verilir. Söylem analizi farklı yöntemlerle yapılabilmektedir (Gür, 2013) Bu çalışmada araştırma konusu, sorusu ve araştırmanın temel amacına uygunluğu nedeniyle Halliday ve Van Dijk tarafından sistemleştirilen *Fonksiyonel Gramer Çözümleme tekniği* veya diğer adıyla “Metin Lengüistiği Tekniği”nden yararlanılmıştır. Bu yöntem dili toplumda anlam inşa etme eylemi olarak kabul eder (Barnard, 2003).

III. Araştırma Bulguları

Bildiri başlıklarında metinlerin betimsel ve içerik yapılarına göre bugüne kadar yapılan altı adet kongreye sunulan bildiri başlıkları dikkate alınarak *Örgütsel Davranış Kongreleri’ne sunulan bildirilerde neolojizmin etkisi nedir?* sorusu bildiri başlıklarındaki neolojik ifade üzerinden cevaplandırılmıştır. Aşağıda Grafik.1’de gösterildiği üzere 2013 yılından bu yana Örgütsel Davranış kongrelerine sunulan toplam 561 bildiriden yaklaşık yarısında bir veya daha fazla neolojik ifade bulunmaktadır. Sunulan bildirilere kongreler itibariyle bakıldığında *birinci* ÖDK’de sunulan bildirilerin %37,06 bir adet neolojik ifade bulunmaktadır. Bu oranlar *ikinci* ÖDK’de %35,37, *üçüncü* ÖDK’de %30,84, *dördüncü* ÖDK’de ise %35,41, *beşinci* ÖDK %38,14; *altıncı* ÖDK’de ise %23,52 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bu oranlara bakılınca araştırmanın temel sorusu olan *Örgütsel Davranış Kongreleri’ne sunulan bildirilerde neolojizmin etkisi nedir?* sorusu cevaplanmış olmakta, her kongrenin yaklaşık üçte biri neolojik ifadelerin gölgesinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Grafik 1

Kongre İtibariyle Neoloji Oranları

Örgütsel davranış kongrelerine sunulan bildirilerde neolojizm örnekleri nelerdir? Şeklindeki araştırmanın alt sorusunu aşağıdaki tablodan görebiliriz. Tablo.1.’de neoloji örneklerine bakıldığında aynı anlamın yersiz, semantik ve morfolojik kurallardan uzak, fasarya diyebileceğimiz kavramlarla üretilmiş mebzul miktarda neolojizm örneği bulunmaktadır. Buna göre araştırmanın bu sorusunu ne yazık ki kongrelere sunulan bildirilerde %33,1 oranında neoloji bulunmaktadır ve bunlara ilişkin örnekler aşağıda *Tablo.1.*’de gösterilmiştir.

Tablo 1.
Örgütsel Davranış Kongrelerine Sunulan Bildirilerdeki Neoloji Örnekleri

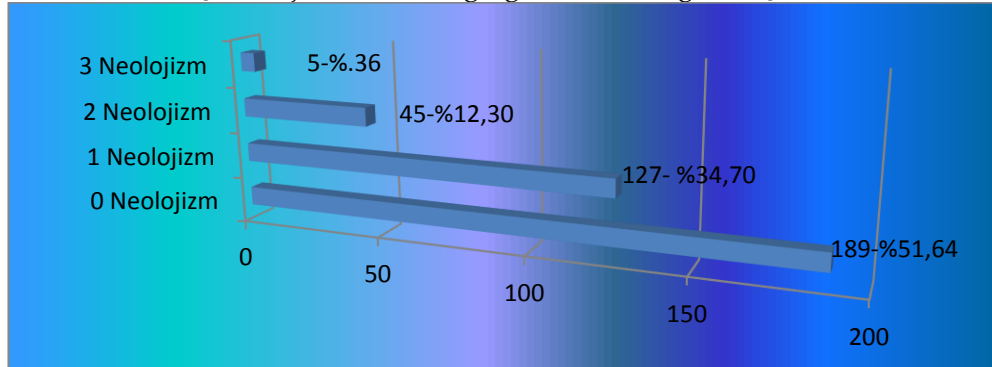
Metaforik Neolojizmler
<p>İderlik Konusundaki Meteforik Neolojiler: Kültürel Liderlik, Paternalist Liderlik, Ruhsal Liderlik, Hizmetkâr Liderlik, Ahlaki Liderlik, Sorumlu Liderlik, Otantik Liderlik, Örtük Liderlik, Entelektüel Liderlik, Süper Liderlik, Kendi kendine Liderlik, Toplam Kalite Liderliği, Öğrenen Liderlik, Yaratıcı Liderlik, DNA Liderliği, Kuantum Liderliği, Simbiyotik Liderlik, Askeri Liderlik, Etkileşimci Liderlik, Gerçek Dönüşümcü Liderlik, Güçlendiren Liderlik, İstismarcı Liderlik, Olumlu Liderlik, Örtük Liderlik, Paternalistik Liderlik, Sahte Liderlik, Sıra Dışı Liderlik, Toksik Liderlik, Dağıtık Liderlik, Feminen Liderlik, Maskülen Liderlik, Kapsayıcı Liderlik</p>
<p>Örgüt Karşıtı Davranışlarla İlgili Meteforik Neolojiler: Maddiyatçılık Eğilimi, Örgütsel Sessizlik, Eş-Dost Kayırmaçılığı, Kronizm, İntikamcı Davranış, İş Yeri Nezaketsizliği, Kişiler arası Çarpıklık, Medea Sendromu, Örgütsel Sapma Davranışı, Örgütsel Sinizm, Pozitif Sapma Davranışı, Pozitif-Negatif Duygusalılık, Sanal Kaytarma, İşyerinde Sapkın Davranışlar, Örgütsel Sinizm, Sosyal Tembellik, Üretkenlik Karşıtı Davranışlar, Üretkenlik Karşıtı İş Davranışları Ağ Kurma Davranışı, Cam Tavan Sendromu, Çalışan Sessizliği, <i>Etik Olmayan</i> Müzakere Taktikleri, Güven Asimetrisi, Örgütsel Değişim Sinizmi, Örgütsel Ortamda Sessizlik, Örgütlerde İntikamcı Davranışlar, Örgütsel Sapma, vb...</p>
<p>Örgüt Yanlısı Davranışlarla İlgili Meteforik Neolojiler: Bağlamsal Performans, İyi Asker Sendromu, Pro-Sosyal Örgütsel Davranış, İş Ortamındaki Olumlu Sosyal Davranış, Örgütsel Doğaçlama, Ekstra Rol Davranışları, Tanım Dışı Rol Davranışı, Çalışan Tutkunluğu, Girişimci Davranış, İnovatif Davranış, İşe Adanmışlık, İşe Angaje Olma, İşe Gömülmüşlük, Örgütsel Yaratıcılık, Proaktif Davranışlar, İnovatif Davranış, Ol Ötesi Davranış, Rol Ötesi Performans, Yaratıcı Performans, Örgütsel Sosyalleşme, Öğrenilmiş Güçlülük, Psikolojik Güçlendirme, İşe Tutkunluk, Prososyal Motivasyon, İş Üretkenliği Davranışı, Yenilikçi İş Davranışı, Örgütsel Yenilikçilik Davranışı, İyi Asker Davranışı, Örgütsel Spontanelik, Örgütsel Adanmışlık, Bireysel Yenilikçilik, Örgüt Yanlısı Duygu Gösterimleri, Duygusal Bağlılık, Duygusal Emek, Duygusal Rol Davranışları, Pozitif Örgütsel Davranış, Prososyal Motivasyon, Psikolojik Sermaye, Sosyal Sermaye, Entelektüel Sermaye, Yapısal Güçlendirilme, Duygusal Emek, Pozitif Psikolojik Kapasite.</p>

Tablo 1 Devamı

TUHAFA ADLANDIRMALAR VE METEFORİK NEOLOJİLER: Duyusal Zeka, Kültürel Zeka, Politik Zekâ, Sosyal Zeka, Örgütsel Zeka, İş Zekası, Egoist İklim, Etik İklim, İş Yaşamında Tinsellik, İş Yeri Maneviyatı, Örgüt İçi Ahlaki Ortam, Örgütsel Çekicilik, Psikolojik İklim, Sessizlik İklimi, İzlenim Yönetimi, İntikam Yönetimi, *Kâbus Yönetimi*, Örgütsel İmaj Yönetimi, İstismarcı Yönetim, Utanç Yönetimi, Bedensel Memnuniyetsizlik, Çirkin Ördek Yavruları, Hibrid Üçüncü Taraf Müdahale Stratejileri, Kariyer Çapaları, Kişiyeye Has (İdiosinkratik) Anlaşmalar, Liderin Ve Takipçilerinin Rezilyansı, Örgütsel Ses, Örgütün Organiklik Derecesi, Öz Organizasyon, Prososyal Ses, Prososyal Sessizlik, Sanal Aylaklık, Zorunlu Örgütsel Vatandaşlık, Hibrid Üçüncü Taraf Müdahale Stratejileri, Kültürel Sermaye, Liderin Ve Takipçilerinin Rezilyansı, Örgütsel Çift yönlülük, Örgütsel Kronizm, Örgütsel Nepotizm, Örgütün Organiklik Derecesi, Örgütsel Yabancılaşma, Kariyer Çapası, Örgütsel Rezilyans, Çalışan Baltalaması, Hizmetkâr Liderlik, Psikolojik Sermaye, Örgütsel Sosyalleşme, Bağlamsal Performans, Güven Asimetrisi, Prososyal Motivasyon, İşe Gömülmüşlük, Çalışan Baltalaması, Örgütsel Organiklik, Paternalistik Liderlik, Kâbus yöneticiliği, Deontolojik Adalet, İyi Karakterli Örgüt, İşe Gömülmüşlük, Örgütsel Fanatiklik, Kapsayıcı Liderlik, Örgütsel Dedikodu, İşyeri Nezaketsizliği, Zorunlu Vatandaşlık, Karanlık Üçlü, Örgütsel İntikam Niyeti, Algılanan Üstün Vasıflılık, Örgütlerdeki Yalnız kalpler, Özelliklerinin Örgütle Kıvanç Duyma, Örgütsel Sessizlik, Karanlık Kişilik, İşe Tutulma, Pozitif Ses Çıkarma. Bunlar bazen de zincirleme ad tamlaması şeklinde olur: Zehirleyici (toxic) Kişilik Özellikleri, Liderin Ve Takipçilerinin Rezilyansı, Hibrid Üçüncü Taraf Müdahale Stratejileri, Bağlanmaya Hazır Çalışanlar, Tutkulu Örgütler İçin Ateşleyici Liderlik Kızıl Kraliçe Etkisi, Yeşil Örgütsel Davranış, Çalışan Ses Verme Davranışı. Bağlanmaya Hazır Çalışanlar, Tutkulu Örgütler, Ateşleyici Liderlik, İşe Gömülmüşlük, İyi Karakterli Örgüt, Örgütsel Erdemlilik, Kızıl Kraliçe Etkisi, Yeşil Örgütsel Davranış, Örgütsel Gömülmüşlük, Örgütsel Tutkunluk, vb....

Örgütsel Davranış Kongrelerinde "Metaforik Neolojizm" Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme
23

Araştırmanın diğer alt sorularından biri olan *Örgütsel davranış kongrelerine sunulan bildirimlerde neolojizmin boyutları nelerdir?* Sorusunu aşağıda *Grafik.2.*'ye bakarak cevaplandırabiliriz. 2013 yılından beri Örgütsel Davranış Kongreleri'ne sunulan bildirimlerin %33,1'sinde neolojik ifade bulunmaktadır. Bu oran örgütsel davranış kongrelerine bilimsel (epistemolojik) değeri sorgulanması gereken, içeriksel doğruluktan mahrum, semantik ve morfolojik açıdan son derece sorunlu ve zevksiz bir dille ele alınmış neolojik ifadelerin gölgesinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Grafik.2

Kongrelere Sunulan Bildirimlerdeki Neoloji Sayıları ve Oranları

Örgütsel Davranış Kongreleri Bildirilerinde “Metaforik Neolojizm” Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

24

Araştırmanın temel sorusu olan *Örgütsel Davranış Kongreleri’ne sunulan bildirilerde neolojizmin etkisi nedir?* sorusunu söz konusu kongrelerde neolojizmin etkisinin %48,36 düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre araştırmanın alt sorularından biri olan *Neolojizmin örgütsel davranış literatürüne giriş nedeni nedir?* şeklindeki sorusunu analitik çıkarsamadan ve mantıksal uslamlamadan mahrum bir anlayışı, yönetim modalarının ve heveslerinin etkisine açık hale getirmektedir. Bir kavramın içeriğine, morfolojisine, semantiğine aldırılmadan umarsızca dile sokulması, neolojilerin örgütsel davranış literatürünü kirletmesine neden olmaktadır.

Araştırmanın *Akademisyenler neden neolojizme başvurma gereği duymaktadırlar?* şeklindeki alt sorusu literatür incelemesinden anlaşıldığı kadarıyla akıntıya kapılma, moda uyma, moda veya yenilik hevesi, yeni bir şeyler söyleme arzusu, konulara epistemolojik ve eleştirel bakıştan mahrum olmanın getirdiği bir yüzeysellik nedeniyle neolojik ifadelere yönelmektedirler. Diğer bir husus ise kolay yayın yapmak, törensel görgücülük ile kısa bir teorik arka plandan sonra *yöntem, amaç önem, analiz, bulgular, sonuç ve tartışma* şeklinde devam eden ve bugün eleştirel ve postmodern kuramlar tarafından yadsınan pozitivist yöntemlerin etkisinde yapılan araştırmaların geçerliliğinin sorgulanmamasıdır. Kaldı ki bugünün mücadeleler, çelişkiler ve belirsizliklerle karakterize edilen dünyası homojenlikten uzak, Kartezyen akılla kavranamayacak kadar girift (Wodak ve Meyer, 2002), lineer mantıkla anlaşılacak kadar bulanıktır. Bu dünya Newton’un “mutlak zaman ve uzay”ına sığmayacak kadar kaotik olduğu için pozitvizmin sahte nedenselliklerle açıklayamayacağı kadar karmaşık bir dünyadır. Bu dünyada pozitvizmin nedensellikler, belirlilikler, determinizmler ve nesnellikler gibi anahtar kavramları artık iş görmemektedir. Buna rağmen aşağıda örgütsel davranış kongrelerine sunulan ve aşağıda örnekleri gösterilen kongre başlıklarından konunun epistemolojik ve semantik kaygılardan ne kadar uzak ele alındığını göstermektedir:

Örnek-1. *Yönetici Liderliği, Örgüt İklimi ve Çalışan İnovasyonu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Seramik Sektöründe Ampirik Bir Araştırma.* Şimdi burada sözcüklerin sıralanışına bakıldığı zaman *yönetici* ve *liderlik* sözcükleri arda arda kullanılmakla ne kastedildiği anlam açısından önemli sorunlar içermektedir. Literatür genelde yönetici ve lider arasındaki farkı anlatan ayrımlarla dolu iken “yönetici liderliği” anlam açısından oldukça sorunlu gözükmektedir. Ayrıca yönetici liderliği, örgüt iklimi ve “çalışan inovasyonu” korelasyonel açıdan oldukça sorunlu gözükmektedir.

Örnek-2. *Farklı Lider-Üye ve Ekip-Üye Etkileşim Kalitesi Kombinasyonlarının Göreceli Yoksunluk ve Pozitif Örgütsel Davranış Bağlamında*

İş Sonuçlarına Etkisi. Bu başlık makro çıkarımlar açısından “Farklı Lider-Üye ve Ekip-Üye Etkileşim Kalitesi” mikro yapılandırma yani başlıkta seçilen kelimelerin anlam itibarıyla bakıldığında “farklı lider” ifadesini anlamlandırmak mümkün olmamaktadır. Cümleciklerin birbiriyle ilişkisine bakıldığı zaman araştırmacının zihniyeti deşifre edilmeye yani metnin bölgesel uyumuna bakıldığı zaman ise herhangi bir uyumun olmadığı, “Farklı Lider-Üye ve Ekip-Üye Etkileşim Kalitesi” bildiri başlıklarında şematik çözümlenmesi yapıldığı zaman ise herhangi bir bilgi içermediği, insan zihninde bir çağrışım oluşturmadığı anlaşılmaktadır. İfadelerin metindeki sıralamaları ise söz dizinlerinin yapısı yorumlamaya olanak vermemektedir.

Örnek-3. *İşyeri Nezaketsizliğini Öngören Örgütsel Ve Durumsal Önceller İle Çalışanların Davranışsal Sonuçları Arasındaki İlişkinin Ve Sosyo-Psikolojik Kaynakların Rolünün İncelenmesi: Sağlık Kurumlarında Yapılan Bir Araştırma.* Bu başlıkta geçen *İşyeri Nezaketsizliğini Öngören Örgütsel Ve Durumsal Önceller* ifadesi anlambilimsel ve yapı itibarıyla meslekten olan insanlar açısından bile ne ifade ettiği anlaşılmamaktadır. Sonra “*Davranışsal Sonuçları Arasındaki İlişkinin Ve Sosyo-Psikolojik Kaynakların Rolünün İncelenmesi*” ne demektir? Bir söz bir beyan ve söylem bir anlamın ifadesidir. Burada anlambilimsel açıdan yapılan değerlendirmede insanın bir yargıya varması mümkün olmamaktadır.

Örnek-4. *Hafta sonu Tatilleri Çalışanları Şarj Etmekte midir? Stres, Motivasyon ve Negatif Duygusalılık Açısından Bir Araştırma.* Ekstrem bir pozitivizmle malul bu bildiri başlığında hafta sonu tatillerinin insanı nasıl şarj ettiği, insanın nasıl şarj olduğu, sonra şarj olmanın ne anlama geldiği yazanından başka kimsenin bir anlam veremediği hatta yapısökümcülere bile bir anlama malzemesi vermeyen bu bildiri başlığı metaforik neolojizmin mükemmel örneklerinden biridir. Dil kullanımının aynı zamanda zevk, estetik ve sanatsal unsurlar içermesi gereği, bu zevksiz tercihlerde önemli ölçüde ihlal edilmektedir. Bu tür dil tercihleri bilimsel faaliyet olma bir yana, dilin bozulmasından başka bir anlam ifade etmemektedir.

Örnek-5. *Örgütlerin Misyon ve Vizyon İfadeleri Çalışanların Örgüte Bağlılıklarını Etkiler mi? Korelasyon ironisi.* Bu başlığı içerdiği bilgiler yani şematik çözümlenme açısından ele aldığımız zaman misyon ve vizyon ifadelerine bakarak örgüte karşı bir tavır geliştiren kişiye bugüne kadar rastlanılmış değildir. Örgütsel misyon ve vizyon ifadeleri yazanından başka kimsenin okumadığı örgütsel aksesuar malzemesi olmaktan öteye geçmez. Ayrıca yazar da buna pek inanmadığı için bunlar arasındaki ilişkiyi metnin bölgesel uyumu açısından değerlendirerek “ironi” olarak görmüştür.

Örnek-6. *Örgütlerde Yüksek Kaliteli İlişkilerin Oluşturulması ve Sürdürülmesi.* Bu başlık makro düzeyde herhangi bir çıkarıma (tematik

Örgütsel Davranış Kongreleri Bildirilerinde “Metaforik Neolojizm” Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

25

çözümleme) izin vermemektedir. Ayrıca başlıktaki ifadeler “yüksek kalitede ilişkiler” ifadesinin belirsizliği nedeniyle “şematik çözümleme”ye de imkan vermemektedir. Başlığa *mikro yapılandırma* açısından baktığımız zaman başlıkta seçilen kelimelerin (kaliteli ilişki) araştırmacının zihin yapısını ortaya koyması bakımından önemlidir. Pozitivizmin her şeyi ölçme hastalığının burada açık bir örneği görülmektedir.

Örnek-7. *Örgütlerdeki Yalnız Kalpler: Yalnız Çalışanların Sinik Tutumları Üzerinde Yönetici Desteğinin Aracılık Rolü.* Bu başlıkta kullanılan dile bakınca zevksiz bir romantizm sezilmektedir. “Yalnız kalpler” neolojisi başta tüm çarpıcılığına rağmen içeriğinin boşluğu, yersizliği ve olgudan yoksunluğu hemen dikkat çekmektedir. Yalnızlık ile sinik olma arasında kurulan ilişki sadece bir “sahte nedensellik”ten başka bir anlam ifade etmemektedir.

Örnek-8. *Yardımsız Liderlik Ve Çalışan Ses Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Kişi Yönelimli Güç Mesafesinin Düzenleyici Rolü; Dönüşümcü Lider Davranışının Örgütlerde Yaratıcılık Ve Örgütsel Sessizlik (Voice Behavior) Davranışları Üzerindeki Etkisinde Lidere Güven Ve Psikolojik Güvenlik Algısının Aracılık Rolü; Çalışan Performansı Ve Mali Performans: Pozitif Ses Çıkarma, Ruhsal İyi-Oluş Ve Çalışmaya Tutkunluk İle İlişkileri Ve Otel İşletmeleri Örneği; Yardımsız Liderlik Ve Çalışan Ses Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Kişi Yönelimli Güç Mesafesinin Düzenleyici Rolü.* Burada örgütsel davranış bildiri başlıklarında kullanılan “örgütsel sessizlik” veya “örgütsel ses verme” gibi betimlemeler mevhum muhalifinden yaklaşmanın açık örneklerini görmekteyiz. Bu başlıklar madem “örgütsel sessizlik” var “niçin sessizlik” olmasın yaklaşımından başka bir anlam ifade etmemektedir. Bunun diğer bir örneği “örgütsel vatandaşlık” eskiyince “zorlanmış vatandaşlık” gibi vatandaşlığın doğasına aykırı başka bir neoloji tedavüle sokulmasıdır.

Örnek-9. *Yöneticilerin Karanlık Kişilik Özelliklerinin Çalışanların İş Tatminine Etkisi; Karanlık Üçlünün (Narsisizm, Makyavelizm Ve Psikopati) Yöneticilerin Sosyal Güç Kullanımına Etkilerinin İncelenmesi; Karanlık Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Sinizm Üzerindeki Etkisi.* Burada ifade edilen başlıklarda olduğu gibi karanlık kişiliği bir analiz birimi olarak incelemek mümkün ise Webster sözlüğünde insanın kişiliğini betimleyen 18.000 adet sözcük bulunmaktadır. Bu da “karanlık kişilik” özelliği gibi “aydınlık kişilik, hatta daha 18.000 adet daha başlık üretebilme imkanımızın olduğu anlamına gelir ki bu tam bir savrukluktan öte bir anlam ifade etmemektedir.

Örnek-9. *Algılanan Örgütsel Desteğin Çalışanın İş Tutkunluğu Üzerindeki Etkisi: Antalya İli Örneği; Duygusal Emek-Performans İlişisine Farklı Bir Bakış: İşe Tutulmanın Aracılık Rolü; Algılanan Örgütsel Desteğin Çalışanın İş*

Tutkunluğu Üzerindeki Etkisi: Antalya İli Örneği. Bu başlıklarda kullanılan metaforik neolojizm “işe tutulmak”tır. Tutulmak TDK sözlüğünde “gönül vermiş, meftun olmuş, meclup” anlamında kullanılmaktadır ki bu tür insanlara özellikle kendine ait olmayan kamu veya özel sektör örgütlerinde rastlamak kolay değildir. Burada tutulmak işleyemez halde olmak! Anlamında kullanıldı ise emek verimliliğine bakılırsa bu anlamın gerçeği daha fazla yansıttığı görülmektedir. Sosyal mübadele kuramı, insan davranışlarının rasyonel olduğunu, insanın çeşitli davranışlar arasında kendisi için en yararlı olanı seçtiğini, zararlı veya maliyetli alternatiflerden kaçınacağını savunurken ve insanın gündelik yaşamı da tam olarak bunu yansıtırken neden insanlar “örgütsel bağlılık”, “gömülülük”, “adanmışlık” gibi davranışlar gösterebilir? sorusu sorulmayınca bu sorgusuz sualsiz ortam neolojik ifadeler için uygun bir zemin oluşturmaktadır.

Örnek-10. *Kontrol Odağı ve İşyeri Prokrastinasyonu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Tekstil Sektöründe Bir Araştırma; Algılanan Örgütsel Adalet Ve Presenteeism ilişkisinde Stresin Aracı Rolü.* Burada araştırmacılar niçin erteleme, oyalama gibi herkesin anladığı bir kavramı değil de *prokrastinasyon* kavramını tercih etmektedir? Aynı şekilde rahatsız olmasına rağmen işe gitmek demek olan presenteeism kavramı neden tercih edilmektedir? *Binlerce yıldan beri devlet geleneği olan bir milletin acaba bunu karşılayan bir kavramı mı yok, yoksa kendi ana dilindeki kavramları kullanması durumunda bunun moda takipçileri tarafından dikkate alınmayacağı mı düşünülmektedir?*

Örnek-11. *Örgütlerde Algılanan Mağduriyetin İntikam Niyetine Etkisinde İşyeri Arkadaşlığının Düzenleyici Rolü: Kayseri’de Bir İşletme Uygulaması; Örgütsel Dedikodu Ve İntikam; Kişilik Özelliklerinin Örgütsel İntikam Niyetine Etkisinde Örgüt İklimi Ve Bağlamsal Performansın Rolü.* Bu başlıklarda örgüte sanki çalışmaya değil savaşmaya gidiliyor izlenimi veriliyor. Başlıklarda intikam niyeti aniden ortaya çıkan bir örgütsel çatışmayı değil de amaçlı, kasıtlı, niyetli, hatta taammüden bir intikam arzusu seziliyor.

Örnek-12. *İş Doyumu Ve Örgütsel Adalet, Örgütsel Bağlılığı Etkiler mi? Perakende Sektöründe Bir Araştırma?* Öyle ya bilim soruyla başlar burada da cümle soru cümlesi tarzında kurulmuş olduğuna göre bu durumda makalenin bilimselliğini sorgulamak hadsizlik olur. Buna rağmen af buyurun ama -1 ile +1 arasında değer alabilen bir denklemle ifade edilen bir işlemin matematiksel olarak etkilememesi söz konusu olabilir mi?

Örnek-13. *Bağlanmaya Hazır Çalışanlar Ve Tutkulu Örgütler İçin Ateşleyici Liderlik – Ateşleyici Liderlik Ölçeği (ALÖ) Geliştirme Çalışması; Yetenek Yönetimi Stratejilerinin İşe Gömülmüslük Üzerindeki Etkisinde*

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**

28

Psikolojik Sözleşme Algısının Aracılık Rolü; İyi Karakterli Örgüt Özellikleri: Örgütsel Erdemlilik Literatürüne İlişkin Bibliyometrik Bir Analiz. Burada bildiri başlıklarındaki değişkenler tek başına olgusal karşılıklarının olmaması, fasaryadan ibaret olması yönüyle neolojinin güzel örnekleri olarak ifade edilebilir.

Örnek-14. *Ne kadar risk, o kadar mutluluk? Potansiyel girişimcilerin risk alma eğilimleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişki.* Mutluluk seretonin hormonunun insan vücudunda oluşturduğu hoşluk duygusudur; sadece psikolojinin değil, biyo-psikolojinin konusudur. Risk ve tehlike gibi durumlarda insanda korku yani kortizol hormonu aktive olur ve kortizol hormonu insanda mutluluk değil stres yaratır. Ancak bildiriye sunanın bilimsellik değil, ilginç olmak gibi bir kaygısı olduğu için o sadece “değişik” olmak istemektedir o kadar.

Örnek-15. *Liderlik-mizah: bir içerik analizi.* Burada liderin mizah anlayışından mı söz ediliyor, yoksa lider mizahtan uzak durmalıdır aksi halde karizması çizilir mi demek istiyor okuyucuyu derin bir merakta bırakıyor. Beyin her ne kadar bedava olsa da bu bir zihin israfı değil midir?

Örnek-16. *Hazır Olun, Yol Amaç Kuramı Geri Döndü.* Bu bildiri başlığına ilişkin bir şikayetimi dile getirmeliyim, zira yazar eksik olmasının bir erken uyarı işlevi görerek bizi uyarmakta ancak ne gibi tedbirler alınacağına dair hiçbir şey söyleyemeyerek ilgilileri çaresiz bırakmaktadır. Bir de yapılacaklar konusunda bilgilendirilmeyi talep ediyoruz.

Yukarıda metaforik neolojizmlere örnek olarak verilen başlıkların en problemlisi yanı sıra sahte nedensellikler üzerinden birbirleriyle ilişkisi olmayan iki değişken arasında benzerlik ve ilişki kurulmasıdır ki buna “sahte nedensellik” denmektedir. Ne yazık ki sahte nedenselliklerle kurgulanan araştırmalar sadece bizde yapılmamakta, başka ülkelerde konunun içeriğine tam olarak vakıf olamayanlar tarafından dünyanın her yerinde rastlanmaktadır. Aşağıda Tablo 2’de ABD’de sahte nedensellik yapılmış araştırmalara ilişkin örnekler verilmiştir:

Tablo 2.
Sahte nedensellik örnekleri

Araştırmanın orijinal adı	Araştırmanın Türkçe adı
US spending on science, space, and technology correlates with Suicides by hanging, strangulation and suffocation. <i>Correlation 99.79%</i>	ABD'nin uzay, bilim ve teknoloji harcamaları ile asılma, boğulma veya havasız kalma yoluyla ölme oranları arasındaki <i>korelasyon %99.79.</i>
Number of people who drowned by falling into a pool correlates with Films Nicolas Cage appeared in. <i>Correlation 66.6%</i>	Havuzda düşme yoluyla ölenler ve Nicolas Cage'in rol aldığı filimleri izleme arasındaki <i>korelasyon %66.6</i>
Per capita cheese consumption correlates with Number of people who died by becoming tangled in their bedsheets <i>Correlation 94.7%</i>	Birey başına peynir tüketimi ile çarşafa dolanıp ölenler arasındaki <i>korelasyon %94.7</i>
Divorce rate in Maine correlates with Per capita consumption of margarine <i>Correlation 99.2%.</i>	Maine eyaletindeki boşanma oranları margarin tüketimi arasındaki <i>korelasyon %99.2</i>
Per capita consumption of mozzarella cheese correlates with Civil engineering doctorates awarded. <i>Correlation 95.8%</i>	Birey başına mozarella peyniri tüketimi ile inşaat mühendisliği alanında verilen doktora sayısı arasındaki <i>korelasyon %95.8</i>
US crude oil imports from Norway correlates with Drivers killed in collision with railway train. <i>Correlation 95.45%</i>	ABD'nin Norveç'ten ham petrol ihrac miktarı ile tren çarpışması sonucu ölen araç kullanıcıları arasındaki <i>korelasyon %95.45</i>
Per capita consumption of chicken correlates with Total US crude oil imports. <i>Correlation 89,9%</i>	Birey başına tavuk tüketimi ile ABD'nin toplam ham petrol ithalatı arasındaki <i>corelasyon %89.9</i>

Kaynak: <http://tylervigen.com/spurious-correlations>, erişim,08.10.2018

IV. Tartışma ve Sonuç

Neolojizmin önemli sorun alanlarının başında *gösterge* ve *gönderge* sorunu gelmektedir. Diğer sorun ise çağrışımsal bozukluklardır. *Bir sözcüğün temel anlamının gönderimde bulunduğu insan, nesne, soyut bir kavrama "gösteren/gösterge" denir. Bir dilde kullanılan herhangi bir sözcük "gösteren"dir. Bu sözcüğün kullanımında insanın algıladığı şey yani bu sözcüğün o kişi için ifade ettiği anlam ise "gösterilen/gönderge" olarak tanımlanır.* Gösteren her dilde farklılaşırken gösterilen dilin kullanıldığı kültür ile bağlantılı olarak farklılaşabilir. Bu bağlamda farklılaşmayan tek olgu "gönderge"dir. Gönderge, kullanılan dilden ve de bu dili kullananların kültürlerinden,

Örgütsel Davranış Kongreleri Bildirilerinde “Metaforik Neolojizm” Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

30

algılarından ya da tanımlamalarından bağımsız olarak ortada duran bir “dış gerçeklik”tir. Gösterge “kelime” veya “sözcük” demek değildir; gösterge hem kelime hem de anlam ve çağrışımlardır. Göstergelerin bir “kavram”, bir de “anlam” yönü vardır ve bunlar bir kültürde konvansiyonlar sonucunda ortaya çıkar. Yukarıdaki tuhaf adlandırmalarda gösterildiği gibi üzerinde ne anlam, ne de kavram olarak herhangi bir uzlaşma olmayan neolojilerin aslında kavram olma hüviyetleri de yoktur.

Neolojide çağrışımsız dil kullanımı sorunu: Saussure’e göre bir göstergenin anlamı geleneklere ve kültüre dayanır. Böylece o dili bilen biri belli sesleri belli anlamlarla ilintilendirme imkanı bulabilir. Örneğin, “kedi” sözcüğünü anlamını bilen biri bunu “kedi objesi”yle bütünleştirir. Göstergeler birbirinden bağımsız ve keyfi üretilmiş dil unsurları değildir. Her bir gösterge kendi anlamını diğer göstergelerle olan ilişkisinden alır (Jorgenson ve Philips, 2002). Göstergelerin gerçek dünyada nesne, olgu veya kavram olarak karşılıkları vardır ve bunlar “gösterilen/ gönderge”lerdir. Göndergenin dünyadaki karşılığı “varlık”, söz konusu varlıkların dildeki karşılığı ise “gösteren /gösterge”dir. Gösterilen bir kavramdır ve bunlar zihinde izlenim oluştururlar. “Çiçek” denilince insan zihninde çiçeklerin ortak yanına ilişkin bir izlenim oluşur. Ancak “örgütsel vatandaşlık”, “Örgütsel Sessizlik”, “Zorlanmış Vatandaşlık”, “Örgütsel Sessizlik” veya “Örgütsel Ses Verme, İyi Asker Sendromu, Bağlamsal Performans, Örgütsel Baltalama denilince insan zihninde oluşan bir izlenimden söz edilebilir mi? Kavram ile göstergesi arasında cisim ile aynadaki görüntüsü kadar yakın bir anlam ilişkisi vardır.

Çağrışımsal bozukluk (association disorder): Çağrışım, düşüncelerin neden, etki, zaman, yer ve sonuç bakımından aralarında bulunan ilişkililik durumu, benzerlik ya da karşıtlık gibi bağıntıları nedeniyle birbirini hatırlatmasıdır. Bir ses ya da söz duyulunca insan zihninde bir takım intibalar çağrışımlar (tedailer) meydana gelir. Bu intibalar, uyarıcıların tekrarı ile imaj, izlenim ve tasavvur oluşur. Çağrışımlar sayesinde birbirine bağlı tasavvurların bilinç alanına girmesi mümkün olur. Çağrışımlar aynı zamanda istencin (iradenin) aracılığı olmadan veya istencin karşı koymasına rağmen insan zihninde kendiliğinden oluşur. Örneğin “okul” sözcüğü, zihnimizde binayı ve çağrışım yoluyla öğrencileri, öğretmenleri, derslikleri, okul bahçesini, sınavları, arkadaş ilişkilerini vb. birçok çağrışımı da akla getirir. *Peki, İstismarcı Yönetim, Çalışan Baltaması, Örgütsel Organiklik, Kariyerizm, Zehirleyici Liderlik, Karanlık Liderlik, Kâbus Yöneticilik, Deontolojik Adalet, Hibrid Üçüncü Taraf Müdahale Stratejileri, Örgütsel Çift yönlülük, Liderin ve Takipçilerinin Rezilyansı, Öğrenilmiş Güçlülük, Örgütsel Baltalama* gibi daha birçok neolojik kavramın zihnimizde çağrıştırdığı şey nedir?

Retorikle bilim yapma gafleti. Retorik, insanları etkilemek, ikna etmek, inançla aldatmak ve manipüle etmek için dili kasıtlı olarak bağlamından kopararak kullanmak. Retorik çoğunlukla samimiyetsizlik ve abartı ima eder biçimde, gösterişli ya da süslenmiş kelimelerden oluşur. Örgüt davranışı açısından ele alındığında, örgütsel biçimlenme ve değerlerin yayılarak kurumsallaşmasında etkili bir ikna aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Retorik, bilişsel kategoriler yaratmayı ve sürdürmeyi amaçlayan ikna edici bir dilin manipülatif kullanımınıdır. Platon'un da belirttiği gibi "retorik", dinleyicilerin *manipüle* edilmesidir. Schopenhauer'a göre retorik, içeriğe önem vermeden sadece görünüşte doğruya ulaşmakla ilgilenir. Yönetim organizasyon literatüründe retorik zamanla moda söylemlerinin içine karışmıştır. Yönetim modaları literatürüne genellikle popüler, ütöpik, metaforlarla zenginleşen, mantıksal ve olgusal kavramlarla ifade edilmeyen sembolik bir dilin gölgesi düşmüştür. *Öğrenen örgüt, bilen örgüt, gerilla pazarlama, ulusların pazarlanması, zeki örgüt, düşünen örgüt* gibi bağlamından koparılmış, referantları (gönderge) yok edilmiş bir dille ve metaforlarla gelişen, bilimsellik kaygılardan uzak, herhangi bir moda gibi tümüyle ticari kaygılarla üretilen bir sektördür.

Metaforik neolojizm çeşitli çağrışımsal bozukluklar, ne söylendiğini söyleyenden başkasının anlamadığı psikiyatrik çağrışım bozukluklarına benzer. Psikiyatrik çağrışım bozukluklarında (psychiatric neologism) kişi kafasından anlamsız kelimeler uydurur ve onun doğruluğuna inanır. Yaşamını aslı esası olmayan bu kelimelere göre düzenler. "Dikişsiz konuşma" olarak da nitelendirilen bu tarz konuşma sağlıklı işlemeyen bir zihinsel yapının ürünüdür. Psikiyatride çağrışım sapmaları olarak nitelendirilen neolojizm, yeni kelimeler "uydurma semptomları" ile kendini belli eder. Bu tür neolojizm aynı düşüncenin ısrarlı ve uygunsuz biçimde yinelenmesi (perseverasyon), özel bir kelime ya da ifadenin anlamsız bir şekilde yinelenmesi (verbigerasyon), cümleler arasındaki bağlantı ve ses çağrışımlarının olmaması (klang çağrışım) ve cümlelerin anlamlı bir bütünlük oluşturmaması, ortada "kelime salatası"nın olması, ancak anlamlı bir cümlelerin olmaması, konuşmanın yan yana sıralanmış kelimelerden ibaret kalması psikiyatrik neolojizmin diğer belirtileri arasındadır (Psikiyatri, 2009).

Psikiyatrik neolojizimlerin belirtilerine ilişkin örgütsel davranış literatüründe bolca örneğe rastlanır. Örneğin "*İnsan Kaynaklarında Yarı İletken Madde, Yetkinlikler Ve Yönetimi*" adlı bir çalışmada gönderge ve gösterge, konuyla anlam, olguyla kavram arasında hangi ilişkiden söz edilebilir. Diğer örnekler bakalım örgütsel davranış kongrelerinde sunulan şu bildiri isimleri, kelimelerin rastgele bir araya getirilip sahte nedensellikler

Örgütsel Davranış Kongreleri Bildirilerinde “Metaforik Neolojizm” Sorunu Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

32

kurma çabasından başka bir anlama gelebilir mi? *Farklı Lider-Üye ve Ekip-Üye Etkileşim Kalitesi Kombinasyonlarının Göreceli Yoksunluk ve Pozitif Örgütsel Davranış Bağlamında İş Sonuçlarına Etkisi*. Diğer bildiri ismine bakalım: *İşyeri Nezaketsizliğini Öngören Örgütsel ve Durumsal Önceller İle Çalışanların Davranışsal Sonuçları Arasındaki İlişkinin ve Sosyo-Psikolojik Kaynakların Rolünün İncelenmesi: Sağlık Kurumlarında Yapılan Bir Araştırma*. Buraya kadar yapılan izahlardan sonra neolojilerin üretilmesi sürecinde mantığın genel kurallarına aykırılık, neolojik kavramların ruhunun ve felsefesinin olmaması, doğal ve kolay ifade edilme kuralına aykırılık, olgusal içerikten yoksunluk.

Sonuç olarak metaforik dil alan yazına bir şey katmadığı gibi, literatürü fazlasıyla yorduğunu ve kirlettiğini ileri sürmek gerekir. Deyim benzeri metaforlar ve neolojizmler dilin semantiğinin ve anlamının bozulmasının en önemli nedenidir (Vermees, 2003). *Dilde deyimler o dilin özünü oluşturur ve o dile renk ve duygu verir. Oysa metaforik neolojizmler metne duygu vermek bir yana, dili daha arızalı hale getirerek onun ruhunu yok etmekte, neolojik ifadeler ruhsuz bedenler gibi kalmaktadır*. Neolojizm, anlık sözcükler doğal sözcükler (actual word) ile olası sözcükler (possible words) arasında bir yerdedir. Neolojiler bir topluluk içinde üretilmişlerdir, tek kullanımlık ve sözlüklerde yer edinememişlerdir (Yurtbaşı, 2017). Neolojizmlerin ortaya çıkardığı temel sorunlardan biri, bu “kullan, at” tarzındaki bir defalık veya “anlık sözcük”ler, genellikle yalnız bir olay veya durum için icat edilmiş kelimelerdir (*nonce words*). Bunların dünü olmadığı gibi yarını da yoktur.

Bugün sadece 15-20 yıllık bir mazisi olan “öğrenen örgüt”, “değişim mühendisliği”, “reorganizasyon” gibi kavramlar üzerine araştırma yapmayı kimse düşünmemekte, “örgütsel vatandaşlık” kavramını bırakarak “olmadı zorlanmış vatandaşlık verelim” gibi popüler bir acelecilik ve tüketim tutkusuyla “kullan at” türü kavramlar (neolojiler) üretilmektedir. Bugün hala Sokrates, Platon, Aristoteles gibi düşünürlerin binlerce yıllık, Marks, Freud, Adler, Adam Smith, Comte, Hegel, Kant ve Ricardo’nun yüzlerce yıllık kavramlarıyla konuşulmakta; ancak guruların yaptığı “guru gürültü”yle ürettikleri sözde kavramlara (neolojizmlere) iki yıl üst üste tahammül edilmemektedir. Örgütsel davranış kongresinde sunulmuş şu bildiri başlığı bunun güzel bir örneğidir. *İşyeri Nezaketsizliğini Öngören Örgütsel ve Durumsal Önceller ile Çalışanların Davranışsal Sonuçları Arasındaki İlişkinin ve Sosyo-Psikolojik Kaynakların Rolünün İncelenmesi: Sağlık Kurumlarında Yapılan bir Araştırma*. Şimdi bu ifadeyi Habermas’ın “söze dökülmüş her ne var ise yani söylenenleri basit birer “cümle” ya da “söz dizini” olarak görmemek gerekir. Söylenenlerin ifade edilenden ayrı kendilerine has “ruh”ları vardır. Söylem ve konuşma eylemlerinin anlamı,

içinde yapılandığı “öznelerarası” içerikten türer şeklindeki saptaması açısından baktığımız zaman bu bildiri başlığında sözün dizini doğru mudur?

Yapılan araştırmanın verilerinin analizi sonucunda örgütsel davranış kongrelerine sunulan bildirimlerin önemli ölçüde neolojizm içeren ve guru söylemiyle malul bir literatür olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma bulgularına göre her akademik kariyer düzeyindeki akademisyenlerin eserlerinde farklı neolojizm içeren ifadeler rastlanmaktadır. Bu çalışmalar akademik ve bilimsel bir anlatım tekniğinden uzak metaforik neolojilerin etkisi altındadır. Bu çalışmaların çoğu yöntem, alana ve uygulamaya herhangi bir katkısı olmayan sırf yapılmış olmak adına yapılan çalışmalardır. Söz konusu araştırmalarda sahte nedenselliklere önemli ölçüde yer verildiği, korelasyon analizlerinin nedensel ilişkileri ortaya koyduğu yanılgısına düşüldüğü gözlenmiştir. Oysa nedensellik her olayın bir nedeninin olması ve aynı koşullar altında aynı nedenlerin aynı sonuçları doğurması anlamına gelir. İki olgu arasındaki sebep-sonuç ilişkisinin bulunması, söz konusu olgular arasında nedensel bağın olması gerekir. Bir araştırmada nedensel ilişkilerden bahsedebilmek için; iki değişken arasında neden-sonuç ilişkisinin olması, iki değişken arasında korelasyonun bulunması ve zaman sıralamasının olması gerekir. Ayrıca neden sonuç ilişkisinden bahsedebilmek için ilişkinin üçüncü bir değişkenle açıklanamaması gerekir. Üçüncü bir etken, bir dışsal değişken, söz konusu ilişkiye neden oluyorsa bu sahte bir nedensel ilişkidir.

Bilim her şeyden önce olay ve olguları araştırmak ister; bu onun olguların nedenini bilme isteğinden kaynaklanır. Bilim insanı bilinçli veya sezgisel bir kavrayışla bir olguya veya olaya dikkat kesilerek fenomenal dünyanın anlaşılmasına ve açıklanmasına çalışır (Özlem, 2003). Açıklama olup bitenlerin nasıl olduğunun ortaya konulmasıdır. Olgusal ilişkiler açıklamadan betimlenebilir ancak betimlenmeden açıklanamaz. Betimleme bir olayın “ne” olduğu ve “nasıl” olduğunun ortaya konulmasıdır (Punch, 2005). Neolojik ifadelerden oluşan sözde kavramlarda olgu nedir? Açıklanan şey nedir? Sürekli tekrarlanan durumlar nelerdir? Bu ve benzeri sorulara ne yazık ki olumlu cevap vermek söz konusu değildir. Neolojik söz yığından öteye geçmeyen çalışmaları bilimsel süreçlerin ayrılmaz bileşeni olan “sözde yöntem”le desteklemek amacıyla yapılan araştırmalarla sadece “sahte veya sözde bilim” üretilebilir. *Her şeyden önce bilim ve sözde bilim arasındaki ayırım, konu açısından bir ayırım değil, uygulanan yöntemlerin niteliği ve elde edilen bilginin güvenilirliği ile ilgili bir ayırımdır* (Maudlin, 1994). Doğabilimsel anlamda bilimin dışında kalan alan, sadece bilimsel olmayan öğretisi, hurafe, safsata, fasarya ve düşüncelerden oluşmaz; bu alana neolojizmi besleyen

“sahte” veya “sözde” bilimsel düşünceler de dâhildir. Sahte bilimin önermelerinin ne içeriksel anlamda *geçerliliği*, ne de mantıksal anlamda *tutarlılığı* vardır (Lakatos, 1981).

KAYNAKÇA

- Aristoteles (1998). Retorik. (Mehmet H. Doğan, Çev.), İstanbul: YKY.
- Aristotle (1991). De Interpretatione, The Complete Works of Aristotle. Volume I, (Jonathan Barnes, Edit ve J. L. Ackrill. Trans). Princeton: Princeton University Press.
- Barnard, C. (2003). Language, Ideology and Japanese History Textbooks. London: Routledge.
- Barnhart, R. K. (2006). Chambers Dictionary of Etymology. Paris: Chambers Harrap Publishers.
- Bauer, L. (1983). English Word-Formation. Cambridge: Cambridge University Press.
- Becermen, M. (2004). Dilthey, Heidegger ve Gadamer’de Anlama Sorunu. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6): 35-66.
- Bochmann, K (1977). Conditions Sociales Et Conditions Linguistiques De La Néologie Lexical Et Leur Place Dans Un Modèle De La Production Lexicale. *Philologica Pragensia*, 20: 79-87.
- Bogdan, R.C. ve Biklen, S.K. (1992). Qualitative Research for Education to Theory and Methods. Boston: Allyn and Bacon A Division of Simon & Schuster Inc.
- Frege, G. (1989). Anlam ve Yönletim Üzerine. (Çev. H. Elkatip), Felsefe Tartışmaları. 5. Kitap, İstanbul: Panaroma.
- Gür, T. (2013) Post-Modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken Journal of World of Turks*, 5(1):185.
- Hartley, J. (2002). Communication, Cultural and Media Studies. London: Routledge.
- Heidegger, M. (2008). Being and Time. New York: Harper&Row Publishers.
- Jorgenson M. ve Phillips, L.J. (2002). Discourse Analysis as Theory and Method. London: Sage.
- Kerremans, D.A. (2015), Web of New Words: A Corpus-Based Study of the Conventionalization Process of English Neologisms. Frankfurt: Peter Lang.
- Kulaksızoğlu, I.B, ve Tükel, R (2009). Psikiyatri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.
- Lakatos, I (1981). Science And Pseudo-Science, Conceptions Of Inquiry: A Reader, (Ed. Stuart Brown, John Fauvel and Ruth Finnegan), Routledge and The Open University Press.

- Lehrer, A. (2003). Understanding Trendy Neologisms. *Italian Journal of Linguistic-Revista di Linguistica*, 15: 369-382
- Matheson, D. (2005). *Media Discourse: Analysing Media Text*. Berkshire: Open University Press.
- Maudlin, T. (1994). *Quantum Non-Localty and Relativity: Metaphysical İntimations of Modern Physics*. Aristotelian Society Series, 13. Oxford: Blackwell.
- Mil, B. (2007). Nitel Araştırmalarda Söylem Analizi Ve İlkeleri. A. Yüksel., B. Mil., Y. Bilim. (Ed.), *Nitel araştırma: neden, nasıl, niçin içinde* (157-167). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Neuman, W.L. (2008). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel Ve Nicel Yaklaşımlar*. (Çev: S. Özge) İstanbul: Yayın Odası.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook Of Translation*, London and New York: Prentice Hall.
- Özlem, D. (2003). *Bilim Felsefesi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Palmer, F. R. (1987). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Platon, (2000). *Kratylos*. (Çev. Cenap Karakaya), İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar*. (Çev: D. Bayrak, H.B. Arslan, Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Purvis, T. ve Hunt, A. (2014). *Söylem İdeoloji, Söylem İdeoloji, Söylem İdeoloji*. (Çev: Simten Coşar), *Moment Dergi*, 1(1): 9-36.
- Robert, B. ve Kathleen, D. (2000). *Manuscript, narrative and lexicon: essays on literary and cultural transmission in honor of Whitney F Bolton*. London: Associated University Presses.
- Roland, B. (1999). *Göstergebilimsel Serüven*. (Çev: Mehmet Rifat, Sema Rifat), İstanbul: Kaf Yayıncılık.
- Rossi, J.G. (2001). *Analitik Felsefe*. (Çev: Atakan Altınörs). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Safire, W. (2007). *Retronym*. *New York Times Magazine*. 8(2): 15-24.
- Sözen, E. (1999). *Söylem, Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Tonkiss, K. (2006). *Analysis text and speech: content and discourse analysis*. C. Seale, (2nd ed.). In. *Researching Society and Culture*, pp. 367-383. London: Sage
- Van Dijk, T. (1998). *Opinion and Ideologies in the Press*. (Approaches to Media Discourse In. Allan B. & Peter G. (Ed.) Oxford: Blackwell Publishers.
- Vermes, A.P. (2003). *Proper Names in Translation: An Explanatory Attempt*. *Across Languages and Cultures*, 4(1):89-108.
- Wittgenstein, L. (2002). *Tractatus Logico-Philosophicus*, İstanbul: Metis Yayıncılık.

- Wittgenstein, L. (2009). *Philosophical Investigations*. New Jersey: Blackwell Publishers.
- Wodak, R. ve Meyer, M. (2002). *Methods Of Critical Discourse Analysis*. London: Sage Publications.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurtbaşı, M. (2017). Türkiye’de 2000-2017 Döneminde Oluşan Veya Yaygınlaşan Yeni Sözcükler (Neolojizmler). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(40): 491-562.

A CRITICAL REVIEW ON THE PROBLEM OF “METAPHORICAL NEOLOGY” IN THE PROCEEDINGS OF ORGANIZATIONAL BEHAVIOR CONGRESSES

EXTENDED ABSTRACT

In recent years, there have been many studies in organizational behavior literature which are far away from scientific concern and conducted under the influence of management fashion and enthusiasm. In these studies, contextless rhetoric which is based on an arbitrary use, contrary to semantics and syntax, obtained by taking a word from its context and called as “metaphorical neologism” is used. Moreover, it can be argued that the presentation of these studies under the name of scientific activity does not mean anything other than wasting time and mind. The main purpose of this study is to problematize the “metaphoric neology” which is frequently used in the organizational behavior literature and to draw the attention to the risks of problems related to the interest in “saying new things” which is conducted for scientific studies and expressed as “neologism” in foreign literature. It is thought that the study will contribute to the fact that literature polluted by metaphorical neologisms which are contrary to the basic meaning and usage of language and far away from scientific concerns cannot have any contribution to scientific processes in general and to literature in particular. The main philosophy of the study is handled in an interpretative and critical manner.

“Neologism” is called as the production of rootless, careless concepts with the interest of fashion, enthusiasm and meaningless “drunkenness of innovation” which are contrary to the morphological and semantic structure

of the language. While neologism sometimes adheres to the rules of conception production of language, these “new words” emerged as coinages or neologisms have some important problems in terms of morphological informational and semantic or morpho- semantics. These studies carried out on behalf of scientific activities do not contribute to scientific knowledge, literature and practice. The neologisms, which have no meaning in the word presence of the language and the factual world, threaten the organizational behavior discipline in terms of knowledge and the structure of language. In addition, researches which are fed to neologism in order to add scientificity to the process are supported by false causations and researches which do not go beyond stating the obvious have increased pollution in the literature.

Neologisms are the conceptions that are produced without paying attention to the harmony between form, meaning and non-language reality. Their production is not due to the need for new concepts required by scientific, cultural, technological, economic and social progress. In contrast, it is enthusiasm, fashion, or obsessive “passion for innovation”, an unquestionable childish enthusiasm for innovation. When metaphoric neologism is taken in terms of “Organizational Behavior”, “what” of “neologism” which in fact is not found in language and emerged as a result of the combination of word production with ignorant courage and fashion enthusiasm starts to be important. Neologism, an English word, is derived from Greek neo (νέο) “new” and logos (λόγος) words, and in Turkish, it is expressed as new “word”, “derived word”, “innovation”, and neologism. Neologism, new derived words, are the words or phrases which are not yet fully accepted in the language but are new or try to find a place in language. The word neologism was used in French in 1734 as néologisme and in 1759 as néologie. The word was first recognized in the English language in the studies written in 1800 and the usage of this word as “neological”, “neologist” and “neology” was seen in these years. In Turkish language, this word was first used by N. Ataç in his work “Diyelim” written in 1954. The concept is relatively new in Turkish Dictionary. In the large Turkish dictionary, it is expressed that the concept of neologism has the origin of the French and its meaning is given as “derived”.

The neologisms in the field of organizational behavior, which emerge as a form of syntaxes consisting of a definer and defined, are in two ways as naming and variational neology. In naming neology, neologism is produced to name a new object, phenomenon, or thought. Whatever this kind of neologisms call, they actually qualify them because they are made with retronyms. In the literature of organizational behavior, “Cyber slacking”, “Psychological Contract”, “Materialism Tendency”, “Workplace

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**
37

**Örgütsel
Davranış
Kongreleri
Bildirilerinde
“Metaforik
Neolojizm”
Sorunu Üzerine
Eleştirel Bir
İnceleme**

38

Impoliteness”, “Organizational Deviation Behavior”, “Self-Leadership”, “Distributed Leadership”, “Organizational Attractiveness”, “Work Engagement”, “Work Place Spirituality”, “Entrepreneur Behavior”, “Innovative Behavior” etc. are the examples of neologism. In variational neologism, neologisms are produced by taking the language from its context in order to increase the expression power of the language. In this kind of neologism, the expression possibilities of language are challenged and strange forms of expression emerge. In variational neologisms, the existing word or sentence is used in different meanings from its most known meaning. Servant Leadership, Psychological Capital, Organizational Socialization, Contextual Performance, Confidence Asymmetry, Prosaically Motivation, Recruitment, Employee Sabotage, Organizational Organicity, Paternalistic Leadership, Nightmare management, Deontological Justice etc. These words sometimes occur in the form of chain noun phrases: Toxic Personality Characteristics, Resistance of the Leader and Followers, Hybrid Third Party Response Strategies are the examples of this kind of neology.

As a result, science first of all wants to investigate events and facts. This is the expression of the desire of science to know the cause of the events in question. For example, the scientist consciously or possibly intuitively focuses on a phenomenon and examines whether an event occurs in the phenomenal world and whether this event happens again when the necessary and sufficient situations occur. This is the fact (repeats constantly) and the science or scientist tries to find out the conditions under which this fact is re-emerged, in short, find out the reason. In the scientific process, this phase is called as “scientific explanation”, that is explaining the cause of the facts. The explanation is to present how the process is, what are the situation, person or events and their reasons. In this sense, both explanation and description are related to making complex things understandable, but correspond to different activities used to make the things understandable at different levels.

Key words: Neologism, management fashions, guru discourse, rhetoric, metaphoric neologism.